

Galli Andrea

Ácskapcsok a fűzfa alatt

Privát félműlt Miskolcon XI.

Észak-Keleti

Átjáró

Egyesület

2016

Privát félmúlt Miskolcon

Utánam, srácok! Ezt a címet viseli a számos közösségi eseményt, akciót, tudományos igényű vizsgálódást, megjelenő kiadványokat, élményszámba menő bulikat egybefogó programsorozatunk, amely a korábbi „24” (egy szimbólumnak szánt számjegy alatt futott) projektünk örököse, jogutódja. Anno már a *huszonnégygel* hangsúlyozni kívántuk az 1989 óta eltelt időt – mely alatt felnőttek a rendszerváltás körül született generációk – és az utolsó lehetőség sürgető voltát: most, a 24. órában feltétlenül fontos megörökíteni az államszocializmus, vagy akár a korábbi évtizedek hétköznapijából ránk maradt városképi elemeket, helybéli toposzokat, urbánus legendákat.

Rakétát vagy glóbuszt imitáló játszótéri mászókákat, beton virágtartókat, pingpong- és sakkasztalokat, bolti neonok, különféle pihenőpadokat, mozaikokat és kompozíciókat – művészeti értéket vagy bármiféle védettségre jogosító kivételességet aligha hordoznak, viszont befolyásolták közel fél évszázad miskolci hétköznapijait. A miskolciakét.

Nyom nélkül fognak eltűnni, ha nem használjuk ki az utolsó pillanatot. Számos egykoron közismert jellegzetesség ma már csak fotókról köszön vissza. A miskolciak többszölamú megszólításával próbálunk egy-egy hajdani utcabútor, kültéri dísz, netán filmek (mondjuk éppen az „Utánam, srácok!”), irodalmi alkotások révén a korban híressé vált tárgyak máig vezető sorsa felől

Szerzőnk vallja:

„A világ teli van szennyel és kinccsel. Az előbbivel szembe kell nézni, az utóbbit össze kell gyűjtögetni. Mindez csak mások oldalán érdemes. Ezért jó, hogy van családom, vannak barátaim és diákjaim a Hámori Waldorf Iskolában. És ezért írtam meg ezt a füzetet. Leljétek benne kedvetek!”

tájékozódni, törekvésünk megörökíteni a leűnt idők utolsó rekvizitumait.

A „Privát félmúlt Miskolcon” családtörténet-sorozattól mindenekelőtt a porosodó fényképalbumok feltárlását várjuk, és bízunk abban, hogy a fotók előhívják a történeteket, melyeket a rokonság egyfajta hagyományként őriz, élményszerűen mesél, sajátos családi legendáriumként konzervál. Olyan miskolciaknak kívánunk megnyilvánulási lehetőséget biztosítani, akik hajlamot éreznek félmúltjuk speciális közzétételére. Emlékezetes eseményeket vagy éppen jellemző pillanatok, használati tárgyakat, bútorokat, s hasonlókat megörökítő felvételeket keresünk, amelyekhez a közlő hajlandó az egyéniségét, családjának mentalitását tükröző kommentárt, tetszőleges „műfajú” szöveget írni. Az ekképpen születő kvázi „képregényeken” keresztül szeretnénk közvetlen betekintést nyerni a *privát félmúltakba*, melyek fontos, autentikus építőkövei Miskolc történetének.

Észak-Keleti Átjáró Egyesület

atjarok@gmail.com

A sorozat eddig megjelent kötetei: **Kapusi Krisztián** – **Tokár Zsolt**: Muslicák a demizsonban (2012); **Darázs Richárd**: Moszkvics a szakadékban (2013); **Balogh Attila**: Onedin család a Szinván, **Árvai Sityu** – **Halász Ágnes**: Gitár a hátizsákban; **Karlaki Orsolya**: Vattacukor térzenével (2014); **Simonyi Zoltán**: Robinzon a járdaszigeten, **Joó Tímea**: Gyöngyvirágtól Zöld Sárkányig, **Vajda Csilla**: Volt egyszer egy Avas (2015); **Petruskó Norbert**: Zenekar a tize(negyed)iken, **Iván Zsolt**: Winnetou az árokparton (2016)

Kiadó: Észak-Keleti Átjáró Egyesület
Kiadásért felel: Darázs Richárd
Design, tördelés: Balogh Attila

Sorozatszerkesztő: Kapusi Krisztián
Megjelent: Miskolcon, 2016-ban, 500 példányban
Web: atjarokhe.hu HU ISSN 2063-6857

Apukám a miskolci Semmelweis Kórház szemészeti osztályának vezető főorvosa volt, anyukám egy árvaságban felnőtt pék leánya, aki kétgyermekes anyaként ült vissza az iskolapadba, hogy megszerezze a korábban elérhetetlenek tűnő érettségit. Szüleim szerelmében tehát két világ találkozott a hozzájuk fűződő rokonsággal és családi legendáriummal.

A cserzett kézzel kukoricát morzsoló, vagy a porcelánnal teli vitrin előtt kártyázó nénik és bácsik egyformán természetes szereplői voltak a szemem előtt kibontakozó felnőttvilágnak. A különbség valóban „csak” annyi, hogy ezek a felnőttek a sparher-ton rotyogtatják le az ebéd utáni kávé, vagy egy bejárónő helyezi eléjük a csipketerítőre..., de néha ugyanúgy suttoznak...

Gyermekkorom bázisa pedig Miskolc hegye, az Avas, melynek pont ilyen kettős arca van. Ha a teraszra futok ki, alföldet látok, a konyhaablak hegyoldalt mutat. Ha az ajtóból jobbra indulok az egyre gyarapo-

Aa, Áá Bb Cc Cs Dd
Ee, Eé Ff Gg Gy Hh
Ii Íí Jj Kk Ll Mm Nn
Ny Oo Oó Öö Öő Pp
Rr Ss Sz Tt Ty Uu
Úú Üü Üü Üü Zz Zs.
Miskolc, 1978. 11. 21.

Galli Andrea

£*

dó panelfellegvár birodalmába jutok, balra gyümölcsös-kerteken át avar illatú borospincékhez vezet az út. És mi fekszik a „hegy” lábainál?

Megkopott paloták omló vakolat-sebekkel, egy varázslatos gömb a játékkirakat felett,

féltérdre hullt katona a kanyarban, pallók a friss lakótelep pocsolyái felett, kohók s mellettük sárga villamos, lábam elé guruló gesztenyék, síkos macskakövek.

Ez az én Miskolcom. Erről tudok mesélni.

Gyermekkorom tükörcserepei

Miskolcon születtem, anyukám szirmai, tehát lényegében ő is helybéli. Nem így apukám, aki Békéscsabán cseperedett fel, legényéveit pedig Szegeden töltötte. Klassz kis városok, de Aput nem elégítették ki, mert hegyeket akart végtelen erdőekkel, sziklával, magaslatokkal és barlangokkal. Azt, hogy sikeresen pályázott a Semmelweis Kórház főorvosi állására, élete egyik legnagyobb sikereként könyvelte el, mert ahogy olykor kifejtette: „a Zemplén is szép, a Mátra is, a Bakony is, na de a Bükk, fiam, ez pazar!” Mielőtt belefogok privát történeteimbe, két dolgot hadd szögezsek le.

Apám szeme mindenben, mindenhol a szépségre fókuszált, és én az ő látásmódján át kezdtem érzékelni a világot, ami teli volt felfedezésekre váró kincsekkel. A másik, hogy Andrea ide vagy oda, engem ő mindig *fiamozott*. Ilyenkor rendszerint a vállamon nyugodott a keze és tiszta boldogság voltam, úgyhogy ez számomra teljesen rendben volt. Amúgy meg, ha jól tudom, az Andrea azt jelenti, hogy férfias...

A sok jó ifjúsági film között volt egy óriás kedvencem, a Szeleburdi család című¹. A biológus apuka vonzalma a csigák rejtelmes élete iránt, a háttérben álló anyuka, aki óvónénis gondoskodással látja el a varázskörébe gyűlő gyerekeket – tág teret adva ezzel az atya kutatómunkájának –, mindez a saját családmmodellünkre hajazott.

Ebben a filmben a gyerekek véletlenül összetörnek egy nagy jelentőségű porcelántálat. A cserépek azonban nem kerülnek a kukába, anya kirak belőlük egy vitorlás hajót ábrázoló mozaik-képet. Ilyenek az én első emlékeim töredékei, nem baj, hogy csak darabok, „aranszabadságos éveim” vidám képe rakható össze belőlük.

¹ Bálint Ágnes történetéből forgatott, 1982-ben bemutatott ifjúsági film, Palásthy György rendezésében, Drahotá Andreával és Ernyey Bélával a szülők szerepében

Szűk családom négy tagot számlált: Apu, Anyu, a bátyám és én. No meg a Trabi. Ez a bilikék csodajárgány valóban szinte családtagnak számított. Amióta az eszemet tudom megvolt, korai emlékeimtől kezdve legalább 16 éven át. IH 2865. Ez a rendszám örökre az agyamba égett. Apu sokszor méltatta – olybá tűnt, ettől jobb kocsi nincs a világon. Amikor megjelentek az első nyugati autók – és az orvosok rendszerint hamar beszereztek maguknak egy-egy példányt –, Apu akkor is ragaszkodott a Trabanthoz. „Trabantos főorvosként” emlegették, de ez cseppet sem zavarta. Inkább az, hogy az új Trabi amolyan majonéz színű volt s nem kék. Még egészen kicsik voltunk, a Bükk-fennsíkra is fel lehetett hajtani autóval, amikor Csipkésút környéki földúton robogtunk s egy ló jött szembe. Apu megállt, a ló is. Egy ideig tanulmányozott minket a szélvédőn át, aztán megpróbálta a fejét bedugni. Anyu kétségbeesve tekerte fel az ablakot. A ló visszaállt előbbi pozíciójába, pont az autóval szemben, nagyot nyerített, aztán leharapta a jobb első lámpa burkát és elügetett a cafatokkal. Apám lelkesen fordult hátra: „Gyerekek, ugye, megmondtam, olyan szép kék ez, mint a tenger. Ez a ló biztosan nagyon szomjas volt!”

Anyukám esküdött rá, hogy ezer közül is megismeri a Trabi hangját, és valóban. „Megjött Apátok!” – kiabálta sokszor anélkül, hogy kinézett volna az ablakon, és mi szaladtunk le kitárni a nagykaput, mert biztosak lehettünk benne, hogy a Trabi pöfög előtte. Társasházban laktunk a Mikes Kelemen utcában, ahol macskaköves utca szökött fel meredeken a Népkerttel szemben. Két oldalán ma is családi házak sorakoznak, kellemes kertekkel. Elérve a Desseffy és az Aulich utca kereszteződését az emelkedő megenyhül, s páros építésű társasházak sora kezdődik. Kőkerítéseik egész garázssorokat ölelnek fel, kiterjedt udvarokkal. A mi házpárosunk épp a kereszteződés felett áll. Innen hajtott ki Apu minden reggel és ide robogott be minden este lendületes kanyarokkal.

Rendszerint együtt vacsoráztunk. Akkor volt idő beszélgetni, és sokat szóláncoztunk, meg barkochbáztunk. Apuban volt hajlam a professzoros szórazottságra. Ha valami komplikáltabb esete adódott a kórházban, mindig elmesélte, közben érdekes dolgok történtek a tányérja körül. Imádta a tejet cukrozva, hosszú üvegpohárba töltötte és rádobott három kanál cukrot. Egy alkalommal éppen téli-szalámit akart vajaskenyérré tenni, közben mesélt, csak mesélt. Lehúzta a szalámi héját, a szeletet beledobta a tejespohárba, nagy derűtségünkre megkavarta, ahogy kell, aztán belekortyolt. Meglepte az ajkának ütőköző felvágott: „Hát ez meg hogy kerül ide?” Anyukám nem egyszer talált papírszemeket a szennyestartóban, ugyanakkor Apu zoknijait a szemetesben...

Anyukám háztartásbeli volt, így sem a bátyám, sem én nem jártunk bölcsibe meg óvodába. Nevelésünk oroslánrésze Anyura hárult, sőt – és ez volt számunkra a legjobb – két kazincbarcikai unokatestvérem számtalan vakációs hetet töltött nálunk, sokszor úgy éreztem, hogy valójában három fivérem van. Anyu ellátott minket mindenféle jóval. Apukámat nem csak szerettük, de tiszteltük is a tudásáért, otthon azonban Anyunak volt főnöki tekintélye. Ha nagyon elszaladt velünk a ló, le kellett térdepelni egy időre az ágyunk elé, például mikor távolugró bajnokságot rendeztünk a zongora tetejéről (a második emeleten), miközben Anyu a szomszédban kávézott. Nem volt kecmec, tenni kellett, amit mondott. Evidens volt, hogy beágyazunk, este visszapakoljuk a széthordott játékokat a polcokra, meg a zongora alatti *nagydobozba*. Amikor nagyobbak voltunk, boltba jártunk és lerohangáltunk a szemetesvödörrel az utcai kukához. (Kivéve azt az alkalmat, amikor egy izgalmas regényt kellett félretennem az „Andikám, szaladj már le a szeméttel!” miatt és én annyira benne

maradtam a történetben, hogy elmentem a boltba – a teli szemetesvödörrel. A dolog azért is kínos volt, mert a szemét kissé bűzlött, és pláne mert akkor eszméltem fel gondolataimból, mikor automatikusan egy bevásárlókosárért nyúltam. Nos, mivel az ajtó csak befelé nyílt, kénytelen voltam körbejárni a boltot és elnézések közepette kipréselni magamat a pénztári sor meg a darálógépek mellett. Vörös képpel zúdítottam a bolt előtti konténerbe kínos terhemet.)

Biztos vagyok benne, hogy legelső emlékeim nem a Mikes Kelemen utcához kötődnek. Mindkettő olyan, mint egy filmtöredék. Az elsők két apró piros csizmát látok lépdelni. Felülről nézem, én vagyok. Fűcsomókkal szegélyezett, salakszínű ösvényen tipegnek a csizmák, aztán megállnak egy szőlőlugas előtt. Ez nagymamáéknál van Szirmán, kétségtelen. Egyszer elmeséltem Anyunak, mivel nem tudtam, csak álmodtam-e, és ő legnagyobb meglepetésemre előszedte az előszobaszekrény mélyéről a piros csizmát. Nekem adta, azóta is megvan. Igen kicsi. A másik ősi „filmemben” egy szemüveges bácsi beszél hozzám mosolyogva. Durva szövésű posztókabát van rajta. Falevelek közül, foltokban vetül az arcára a fény. Nem értem, mit mond, arca kicsit föl-le imbolyog. Hasonlít Apura és melegen csillog a szeme, így biztonságban érzem magam. Galli nagypapámról nincs más személyes emlékem. Hároméves koromban vesztettük el. Vele csak Békéscsabán találkozhattam, és Anyu mondta, hogy szerettünk lovagolni a térdén. Őt hátrahagyott hadinaplója révén ismertem és szerettem meg akkor, amikor már rég nem élt – de erről talán később.

Nénik és bácsik

Szeretem az idős emberek társaságát. Ez biztosan attól van, hogy több bácsi és néni kötözött örökre a szívembe kiskoromban. Ők még idősebb emberekről meséltek, például a legendás Gajdács Matyi bácsiról, aki nagyvadakra lövöldözött Afrikában – hagyatékául egy leopárdbőr csüngött szobánk falán –, vagy a huncut Jenő bácsiról, aki sokkal kisebb vadakra a Körösök mentén. Ali bácsi, apai nagybátyám szeretett költeményeket szavalni – bárhol, bármikor, intenzíven gesztikulálva – és mikor a rebarbarát lapulevélnék néztem Körös-parti kiskertjében, olyan isteni kompótot rittyentett nekem belőle, „hogy egy életre megjegyezzem!”

Nem lenne igaz gyermekkorom felidézése pót-nagyszüleim nélkül, második emeleti szomszédságunkban. Franciska néni és Laci bácsi nyugdíjas tanárok voltak. Ugyanolyan 64 m²-es,

kétszoba–konyhás lakásuk volt, mint nekünk. Unokáink Kanadában éltek, így lettünk mi a pótunokák. Nagyon szerettünk a bátyámmal átmenni hozzájuk, sokféle kincset lehetett megcsodálni. Ott volt mindjárt a konyha és benne egy hatalmas fakredec. Valójában egy vadászkastély illet volna köré: makkok, tölgylevelek és üvöltő, meg egymásra rontó gímszarvasok voltak belefaragva.

Szerettem megsimítani a szarvasok büszkén felvetett fejét, sőt, még szagolgattuk is a szekrényt, mert olyan jó fanyar illata volt. A szobában pedig ott volt a fából faragott diótörő, aminek jó nagyra lehetett nyitni a száját, meg Franciska néni mindenfelé felaggatott kulcstartógyűjteménye és a kissé bizarr polcdísz, amit félve érintettünk meg: egy igazi orrszarvú–szarv! A falakon és a padlón szép szőtt szőnyegek (később rájöttem: torontáli), no és volt egy kerek asztal, üveglapja alatt képeslapokkal. Laci bácsi szívesen mesélt távoli tájakról, de nótáztunk is vele a teraszon. *Két út van előttem, melyíúíken indúúúljak?* – ez volt a kedvence.

Gyakran römiztünk... és bevallom, egy lap helyett sokszor többet húztam, hogy tercem legyen. Olykor annyit, hogy már fogni sem tudtam, csak úgy potyogtak ki a kezemből, de tényleg hittem, hogy Laci bácsi nem veszi észre... Franciska néni pedig almakarikákat sütött nekünk palacsintabundában. A legjobb mégis az volt, ha kikísérhettük Laci bácsit a kiskertbe. A hetvenes években még takaros kis kertek bújtak meg a mindszei templom felett. Laci bácsi szőlősorai, málnabokrai, virágoskertje, zöldeges ágyásai között állt egy rogyadozó téglaviskó, amiben épphogy elfért egy apró ágy. Laci bácsi „Tündérlaknak” nevezte. Mivel egy ideig meg voltunk győződve, hogy ott tündérek laknak, aggódva vizsgálgattuk azt az oldalát, ahol egészen

görbén álltak a téglák. Mi lesz velük, ha a horpadt fal egyszer leomlik? Laci bácsi azt mondta, hogy a tündérek kicsik, de erősek, mert tündérfüvet esznek. Mi is ettünk tündérfüvet, ott nőtt a veteményes szélén. Meggyőzően erős íze volt. (Később rájöttem: snidling) Ebből a viskóból vonszoltuk ki a kempingszékeket – azokon lehetett heverészni a mandulafa alatt, ha túl melegen tűzött a nap. Tiszta időben a Zemplén kék vonulataiban lehetett gyönyörködni.

Édenkert Szirmán

Volt az életünkben egy másik csodakert: nagymamáék szirmai otthona a Magyar László utcában. Emlékeim teli vannak színekkel és illatokkal. Semmi nem maradt meg olyan elevenen bennem, mint ennek a portának minden zege és zuga. Látom a feketés foltokat a nyári konyhában felakasztott tükör sarkában, a zöld konyhakredenc fiókjainak kikopott kerek húzóját, a kormos foltot a sparhert felett (na, odáig repkedtek fel nagymama óriáspalacsintái!), látom a virágmintát a hokedlire helyezett lemezvödrön, a döngölt padló szürke fényét, a házon körbefutó járda repedéseit, a kút falának kavicsos betonját. Az udvar közepén zöld gyeppel, ha sokat esett az eső, mindenhol susulykák bújtak elő. A széleken nagymama virágokertjei pompáztak, sarkukon egy-egy diófával. A házat két oldalon szőlőlugas árnyékolta be, otelló érett rajta és sokszor láttunk ott kardos lepkéket cikázni. A hátsó kert még nagyobb volt, tágas tyúkóllal, disznóóllal, gyümölcsfákkal és bokrokkal, veteményessel és egy mohos, füves hátú pincével. Szerettem dohos hűvösét, az elvermelt zöldségekből és a boroshordóból kilehelt elegyet. És szerettem a sparherten lefőzött kávé és a fémlapon megpörkölt pászka illatát is. De a legvonzóbb illatot mégis csak a spájzban lehetett beszippantani: a polcokon befőttek, lekvárok, savanyúságok, nagy kerek kenyér. A szögeken szárított kapor és petrezselyem, a mennyezeti gerendáról kolbász lóg és füstölt oldalas. És a sarokban ott áll spájzbeli útjaim első számú célpontja: az acélkék

zsírosbödön. Van-e jobb lakoma, mint nagy karéj pecsenyezsíros kenyeret majszolni kovászos uborkával? Aztán még küldjünk utána egy-két kókuszos kockát...

Nagyapám valaha pék volt. Nem is hagyta ki soha, hogy jártában-keltében oda ne hajoljon hozzánk és ránk ne hunyorogjon, miszerint: „Kenyeret a népnek, jogot a péknek!” Aztán rábólintott, s ment tovább a dolgára.

Nagyapának mindig volt dolga. Sosem rohant, de sosem állt meg. Nagy ritkán azért időt szánt rá, hogy elcsenje a fészernek támasztott biciklinket. Akkor körbe-körbe karikázott az udvaron. Mókás volt, mert a bicikli kicsi volt alatta, igen sűrűn tekert, hogy fel ne boruljon, miközben peckesen kihúzott derékkal mórirkálta magát. A biciklikkel távolabbi utakat is tehettünk, néha nagyapa is velünk jött, olyankor kitekertünk a földek közt egészen a „Lekvárgyárig”. No, ahhoz is el kellett telnie két évtizednek, hogy rájöjjenek: az a gyár nem volt más, mint a Sajó-völgyi szennyvíztelep.

Nagyapának sajátos nyelvezete volt. A legyeket „pusztujkának” nevezte, a televíziót „kolhoz doboznak”. A teát csakis „csájá”-nak, s ha fáradtnak láttott minket, összekulcsolt tenyereire fektette az arcát és azt kérdezte: „Sláfen, jaa?” A pusztujkákat elmaradhatatlan *janisapkájával* csapta le – 100 százalékos pontossággal –, a kolhoz doboz előtt bicskával fogyasztotta el mindennapi kenyerét, turista-szalámival. A levest és a kávéét csakis tűzforrón ette-itta, még az egész család csak a fűjkálásnál tartott, amikor hunyorogva kérdezte: „Hát ti nem vagytok éhesek?”. Ezen mindig nagyon jót mulattott. Akkor még nem tudtam, hogy német és orosz szólásai meg a forró étkezés a Don-kanyar menti háborús harcokból erednek.

Nagymama összecsavart kendőt kötött ezüstös hajára, szürke mamuszt húzott, mackónadrágot, és köténykével védett otthonkát. A szeme kék volt, mint a tenger, a keze cserzett, de az ölelése puha és soha senki nem hívott engem „Anderkának”, csak ő. Szirmán, a nyári konyhában mindig volt süti a vászonkendő alatt, és nagymama keresztet vetett a kenyérré, mielőtt megszelve.

Nyolc év a sitten

Míg családi körben vígan folyt az élet, az általános iskolai élményeim – mások.

Nem tudom, más iskolákban hogyan teltek a napok a hetvenes-nyolcvanas években, de a 11. számú (Vörösmarty) Általános Iskola kiérdemelte azt a nevet, amin emlegettük: ez volt a *sitt*. Nem pusztán azért, mert minden oldalról panelházak övezték, inkább sajátos belső rendje miatt. Vegyük a szüneteket. A 10 órai és a nagyszünet kivételével minden diáknak a folyosón kellett tartózkodnia, még hozzá folyamatos „körmenetben”. Az aulától a legfelső körfolyosóig egyenletes tempóban keringett körbe, szigorú jobbratartással a boldogtalan ifjúság.

E kötelező keringőből a mosdók jelentettek menedéket, de oda is őrszemet kellett állítani, mert volt a suliban egy „pálcás tanárnő”, aki oda-odasuhintott az álldogáló renitensek lábszárára, vagy a mosdók felé vette az útját, hogy rajtaüssön az ott tömörülő szabotőrökön. Ha az őrs jelzett, egymást taposva menekültünk ki a vizesblokkokból. A pálcásnál csak az úttörőnyakkendős *ügyelteseket* gyűlöltem jobban. Az önkéntesek heti váltásban végezték „nemes” feladatukat: felírták a rendetlenkedők nevét. A lista végül az igazgatóiban landolt. Hétfőn jött a fekete leves: az aulában felsorakozott osztályok elcsendesedtek, irodájából kivonult a „főnök”, oldalán a „smaszerekkel” (helyettesei) s drámai hangon felolvasta, kik voltak az elmúlt héten *iskolánk szégyenei*. Akinek a neve elhangzott, ki kellett állnia, hogy mindenki jól megnézhesse, és kapott egy beírást. V. Jenci arról volt nevezetes, hogy mindig kihívták a szégyensorba – egyszer nem, nagy derűltségünkre ezt nehezményezte is, felháborodva törtetett fel a dobogóra.

*Rendetlenkedett szünetben,
igazgató
megintem.*

Még mindig jobb volt, mint *Vitaynak* lenni az árközi iskolában. Már csak azért is, mert minden nap haza lehetett menni. Az utat a Mikes magaslataiból gyalog tettük meg a lakótelep sivár világába. Le a macskaköves utcán, el a Csabai kapu gesztenyefái és a Herman Ottó Múzeum mentén a Sportcsarnokig. Átvágtunk a Megyei Könyvtár előtti „réten”, mindaddig, míg le nem zárták a Technika Háza építéskor². Mikor nagyobbak lettünk, a múzeum mögötti Kálvária kápolnája mentén ereszkedtünk le a főútra. Még nem volt ott lépcsősor, sem közvilágítás, így a délutános heteken Anyu kifejezetten megtiltotta, hogy arra mászkáljunk. Nem a sáros ösvény aggasztotta, hanem a bozótban tekergő *szipusok*. Néha láttam egy-egy farmerkabátot lődörögni a fák között: sportcipő, khaki vászontagyo és bozontos haj: a kiegészítők. Egyszer az egyik kirontott a bozótosból, kezében zacskó, hatalmasakat ugrott, pörgött, ordított: „Egy ki...szott hős akarok lenni! Értitek? Egy hős!” – azzal elrohant a fészületek felé. Szomorú látvány volt a kicsi avasi kápolna, de én szerettem. Lépcsői letöredeztek, beszakadt tetején át egy gesztenyefa nyújtózkodott az ég felé terebélyes ágaival beárnyékolva az omladozó falakat.

A suliban voltak kedves, jó tanárok is. Nagyon szerettem az első tanító nénimet, és azt a végtelenül kedves nőt is, aki az utolsó években volt az osztályfőnököm. Rajztanárnőnk igazi sztár volt, aki sokszor kiragadott minket az április 4-i és november 7-i plakátraajzolgatások monotonitásából, és nagy lelkesedéssel tanította nekünk a művészettörténetet. Testnevelés tanárnőnk volt a másik kedvencem. Mindenre odafigyelt: amikor hetedikben egy vírusos agyhártyagyulladás miatt hosszú hiányzás után, virgácsá fogyva tértem vissza, heteken át külön gyakorlatokkal segített visszanyerni az erőmet. Nem úgy egyik orosz tanárnőm, aki azonnal bevágott egy karót, mivel házi nélkül tértem vissza.

² Teljes nevén: Tudomány és Technika Háza; 1985-ben adták át a Bodonyi Csaba építész tervei alapján készült épületet

A tesiórák akkor lettek kiszámíthatatlanok, mikor átkerültünk G. bácsi kezei közé. Vele az volt a baj, hogy időnként kissé megittasodott. Ilyenkor tornasorban álltuk végig az órákat, újra és újra elénekelve, hogy „Kék a kökény, recece...” , miközben ő mély átéléssel vezényelt a bordásfalak alatti tornapadról. Mivel panasz nélkül viseltük tanáraink rigolyáit, szüleim sem jártak be felháborodva, csak ha látható következményei voltak a törtéeteknek. Az egyik egy szederjes monokli volt a szemem alatt, amikor zenetanárnóm fegyelmezés végett arcon dobott a kulcscsomójával, bár nem nekem szánta. No, több sem kellett egy szemész apukának...

Ez ötödikben történt, a legnehezebb év mégis a hatodik volt. Megízleltem a kiközösítés keserű kenyerét. Vannak lelkek, akik mások rendszeres gyötetésére pazarolják energiáikat és a mi osztályunkba is jutott ilyen. Magas sarkú cipőt vett fel, sminkelte magát, bár ez szigorúan tilos volt. Mind tudtuk: ő valami „főmufti lánya”. Magamban csak Rücskösnek hívtam pattanásos arca miatt. Csatlósokat gyűjtött maga köré, fodrászhoz vitte őket, szagos radírt és különleges tollakat hozott nekik, kólát fizetett sulis után a közeli Csemege büféjében. Bármikor kieshetek kegyeiből és eljött a bosszú ideje. Én ezt a kört kihagytam. Hatodik elején meghívott egy kólára, nemet mondtam. Másnap a szünet alatt kiborult a táskám, füzeteim, könyveim kötelező papírcsomagolása megszagattva, összefirkálva. Ez így ment egész évben. Kigúnyolták kislányos copfomat, bátyámtól megörökölt ruháimat (szűk farmerjersey gatyó és siltes sapka: szívesen hordtam), a tolltartómat, cipőmet – mindent. A legrosszabb mégis az volt, hogy nem szóltak hozzám – még a fiúk sem –, mert senki nem akart a Rücskössel ujjat húzni. *Kibírod* – mondtam magamnak és nem szóltam senkinek. Szívem bánatára amúgy is eljött az orvosság – az első szerelem. Volt

egy osztálytársam, akinek nagyon szép zöld szeme volt és nagyon szép bőre. A tornasorban mindig az ő lábát néztem, mert olyan szép színe volt. Aztán levelet kaptam tőle, onnantól kezdve hazakisért és kézen fogva andalogtunk a panelek közt. Iskolában csak titkos leveleket váltottunk (V.V.H.SZ., azaz *Várom Válaszod, Ha Szeretsz*). Innentől fogva lepergett rólam a kiközösítés – míg a Rücskös közbe nem avatkozott... Becsengettek. Siettem a terembe, már a folyosón hallottam a röhögést. Rücskös a terem közepén állt, kezében a zöldszemű utolsó leveleivel, amit a tolltartómból lopott ki. Hangoosan olvasta fel őket, egyiket a másik után. „V.V. H. Sz. Hát ez meg mi? Melyik hülye van oda ezért a békáért?” Csend volt, és az én hősöm csak állt a földet nézve. „Szerintem te írtad magadnak” – mondta, apró cafatokra tépve a lapokat. Az osztály vadul röhögött. Ez volt az a pillanat, amikor minden keserűségem beköltözött az izmaimba. Elrugaszkodtam az ajtótól és rövid sprint után úgy csapódtam bele Rücskös testébe, akár a bomba. Vicces, hogy éppen a fizikai előadóban voltunk, ahol már tanultunk *az ütköző testek mechanikájáról*. Valahogy lábon maradtam, ő berepült a padok alá. Kétségbeesett hadonászásával egy széket is magára rántott. A fizikatanár, L. papa ekkor lépett be az ajtón. Tartottunk tőle, csönd lett és elkezdődött az óra. Hamarosan papírgalacsin landolt az asztalomon: „Ezt még megkeserülöd!”. Hátrafordultam és addig néztem Rücskös arcába, míg el nem fordult. Mindenki látta és *nem keserültem meg*. A zaklatások véget értek, Rücskös soha nem szólt hozzám, a többiek viszont igen, és én megbékéltem velük, de a szép zöld szemű hiába írt leveleket, nem választottam többé. A két utolsó évben ráhajtottam a tanulásra, mert oda akartam járni, ahová a bátyám, a Földes Gimnáziumba, és oda kitűnő bizonyítvány volt a belépő...

Ezt még megkeserülöd V.V.H.SZ. ♥

„Sej-haj, úttörőnek kedve mindig jó”

Diák és tanár közt meglehetősen nagy volt a távolság. Ők járták egymás közt saját köreiket (előfordult a cigarettafüstben úszó tanáriból kiszűrődő ordítózás) és mi is a mieinket. Az udvari szüneteket imádtuk. A fiúk fociztak, mi meg hosszú éveken át gumiztunk a bokára csatolt, karikára varrt gatyamadzagokkal. Volt egy-két év, amikor mindenkinek Alföldi papucska lett – azzal kicsit nehezebb volt gumizni –, de a divatért mindent!

Kisdobos és úttörő léteiből nem sokat érzékeltem, legfeljebb azt, hogy minden ünnepi alkalomra felöltjük az egyenruhát, és nagy hiba az otthon felejtett nyakkendő. (Rohanás haza!) Az aulában tartott ünnepek megszokott mederben folytak: „Hunyadi János úttörőcsapat vigyázz, pihenj! Zászlófogadás jobbról. Zászlónak tiszteee-legj!” Aztán jött a szovjet himnusz, a magyar, olykor a Szózat, vagy valami mozgalmi dal. Az ünnepi beszédek alatt menetrend szerint elájult egy-két diák: őket áthordták az orvosi szobába. Ugyanazokat a dalokat énekeltük a Csanyikban rendezett akadályversenyek alatt is. Őrsőkre osztva haladtunk végig a pályán és pontlevonás járt, ha nem hallottak minket énekelni az állomások között. Így aztán futva ellihegtük, hogy „Mintamókus fennafán”, vagy hogy

„Lenna-lenna-lenna Volga mentén”. A fegyveres erők napján műkézigránátokat is dobáltunk és az utolsó két évfolyam előadást hallgatott a baráti országok fegyveres erejéről, amit filmvetítéssel egészítettek ki a Kossuth moziban. Egy alkalommal az atombomba-kísérletekről vetítettek filmet és megtanulhattuk, hogy nukleáris támadás esetén tollpárnákat kell gyömöszölni az ablaktáblák közé a sugárfertőzés ellen (?); szerencsétlen, kicövekelte állatokon mutatta be a film, milyen súlyos sérüléseket okoz a bomba. Többen sírva fakadtak, engem álmaimban kísértettek sokáig a megégett élőlények.

**Hunyadi János úttörőcsapat,
vigyázz, pihenj! Zászlófogadás
jobbról. Zászlónak tiszteee-legj!**

Az ünnepeken diákműsorokat kellett adni a kijelölt osztályoknak. Egy alkalommal a megyei rendőrkapitányságra vittünk november 7-i műsort. A rendező kitalálta, hogy a jobb kezünkben tartsunk közben vörös zászlót. A próbákon nem volt nálunk, előadás közben tapasztalhattuk meg, milyen érzés fél órán át feltartani egy zászlót... Rágörcsölt a kezünk, volt, aki elejtette, a rendőrök elnézően mosolyogtak, előadás után még mignont is kaptunk tőlük.

Farsangkor jól mulattunk, a kötelező jelmezes felvonulás után a folyosók minden zugában végig folyt a zene és elvarázsolta a rideg iskolát. Minden évben volt kulturális seregszemle is: egyszer beugrottam a bátyám osztályába huszárnak, hatodikban országos döntőig jutottunk western táncsal, nyolcadikban nagy lányokhoz méltó diszkótáncot adtunk elő – ezt nem annyira díjazta a zsűri, de a fiúk annál jobban. Nem hordhattunk máskor olyan rövid szoknyát.

Mintamókus fennafán

Kiskamaszság, nagykamaszság

Mi mindent gyűjtöttünk? Lányos énem erősítésére szalvétát, de főleg képregényeket. Tonnaszámra vagdosztuk ki a Fülesből, alig vártuk a jövő heti folytatást. Voltak éveken át gyarapodó gyűjteményeink is, mint a három vidám fickóról szóló Mozaik, 1980-tól a zsebkönyvszerű Hahota (ennek köszönhetem a Dili Bill képregények megismerését), egy évre rá a Kockás magazin és a Rejtő-képregények.

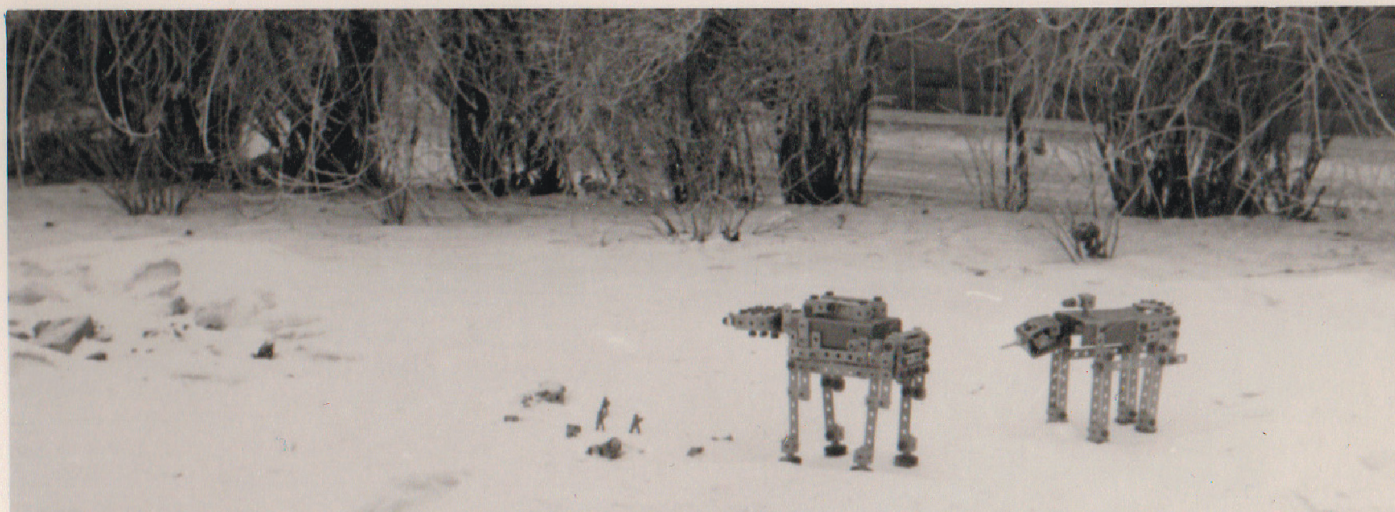

Ha beteg lettem, hamarosan követett a bátyám – és fordítva. 1977 körül kapott egy laposelemmel működő, csehszlovák felségjelzésű tankot. Rendszerint ezt küldözgettük át egymáshoz titkos üzenetekkel, ágytól-ágyig. Később, 1984-ben a bátyám megkapta első Sanyo magnóját. Amellett, hogy a bakelit-lemezeket kezdte leváltani a műsoros magnókazetta, otthoni felvételeket is készíthettünk – például *Jogi eseteket*³. Felváltva játszottuk el a sértett és a jogi szakértő szerepét. E sületlenségekkel szintén gyorsabban teltek az ágyban töltött napok. Nem tudom, mit szerettünk annyira ezen a műsoron, de elég sokszor néztük. Nekem nincs *első tévénk*-emlékem, de tudom, hogy kiskorunkban mennyire vártuk a Tévémacit, és utána Rémusz bácsit, a Lolka és Bolkát, a Mazsola és Tádét, a Mo-ha és Páfrányt, esetleg Jamie-t a csodalámpájával, a Varázsceruzát vagy az édesen kacagó Kisvakondot. Na, és a Zsebtévét Móka Mikivel, Haka-peszi Makival, és azzal a kis bölcs manócskával, Furfangos Frigyes mesterrel.

Később már nézhettük a keddi sorozatokat. Oda-voltunk az Onedin családért és Sandokánért. Aztán a Zenebutik, meg a Klip-mix lett fontos. No, meg a kihagyhatatlan Szombat Esti Filmkóktól Menő Manóval és a Meghökkenő mesékkel.

³ A *Jogi esetek* a Magyar Televízió 1971-től sugárzott riportműsora volt a szocialista érában, amelyben bírósági anyagokból és nézői levelekből kiemelt, megtörtént eseteken alapuló bírósági ügyeket dolgoztak fel, kommentáltak szakértőkkel

Valósággal elnéptelenedtek az utcák. Nyáron pedig jött a Tenkes kapitánya és az Utánam, srácok!

És elkerülhet-e egy lányt a *Csillagok háborúja-őrület*? Természetesen nem. A bátyámmal együtt nyakig benne voltunk. Mit is jelent ez?

A következőket: felhajtasz minden elérhető újságcikket, a trafikokban fekete-fehér és színes moziképekre költöd a zsebpénzedet, megrajzolod képreményben, aztán azon töröd a fejed, hogyan tudnál te magad összerakni egy Millennium Falcont, egy TIE-vadászt, egy X-szárnyút, R2-D2-t, Darth Vadert – esetleg egy Leia Organát és persze lézerkardot. Mindenféle pöcköt, drótot és megnevezhetetlen kutyúket gyűjtöttünk össze. Szegény drótból, fonálból és szövetből készült *Leia* igen csúf volt, de a többire büszkék lehettünk. Szenvedélyünk csúcspontján lépegetőket építettünk és vadászrepülőket, hogy a hóban elkészítessük saját *Csillagok háborúja*-fotóinkat. Esti tábortüzeknél néha még ma is eszembe jut, hogy *véggy egy csuklyás pulcsit, egy zseblámpát, dobj a tűzre nedves fűvet és a füst átvilágításával máris megörökítheted Luke és Vader párbaját*. A modellek elkészítése nagyszerű elfoglaltságnak bizonyult zord őszi és téli délutánokon. Borús hétfégeken családi programokra váltottunk át. Órákon át ment a sakk, a kártya (rómi, máriás,

nagyapám jelenlétekor a 21-esés) és a társasjáték (Vitorlázz velünk!, Élve fogd el!, és népnevelő játékaink, a Gazdálkodj okosan! és a Takarékoskodj!). Örök kedvencünk volt a *Ki* nevet a végén?

A legcsodálatosabb téli elfoglaltság a négy fal közé zárva mégiscsak az volt, amikor vetítettünk. Volt mesevetítőnk is, de nem erre gondolok. Apu szenvedélyes fotós volt, ehhez 10–12 éves korunktól mi is csatlakoztunk. Voltak papírképek és beleszereltünk a diázásba. Az Ofotértnél vettünk diakeretet, ezekbe bohóckodtuk bele kockánként a filmet. Apró papírszeleteket is helyeztünk a keretek szélére, hogy ne legyen rajtuk szivárványszínű Newton-gyűrű⁴. Nagyasztalra kisasztal, kisasztalra vetítő, meg némi könyvtámasz, szembe vetítővásznon, Anyu pedig szendvicseket dob össze és almaszeleteket, Karácsony környékén narancsot, és már indulhat is a vetítés – újraélhetjük a kirándulásokat, a nyarat. Apu volt a vetítő és minden képet kommentált – persze, mi is –, a messzi embereket módszeresen „szivarnak” nevezte, például a távoli sziklafalakon mászó alpinistákat. A szivarokban az volt a legvicsebb, hogy lényeges szereplői voltak a felvételeknek, de olykor nem látszott belőlük semmi. Apu ilyenkor képes volt előszedni egy kézi nagyítót... Mít mondjak, sosem unatkoztunk.

⁴ Newton-gyűrűk: 1. (optika) Ha egy keskeny domború lencsét üveglapra helyezünk, interferenciagyűrűk keletkeznek. (...) 2. (fényképészet) A fólia és az azt fedő üveg közötti interferencia által okozott szabálytalan mintázat a képen (forrás: tankonyvtar.hu)

Az élet egyértelmű – de semmi nincs ott, ahol van

Egy gyermek számára az a legjobb, ha jól követhető rendszer veszi körbe, napi rutinokkal, az ünnepek ismétlődő szertartásaival. Apró részletekből tevődik össze a biztonságot adó harmónia, mondjuk, egy piros pöttyös fogmosó-pohárból, ami mindig ugyanott vár a jó éjt puszi előtt... E szempontból ideálisak voltak a hetvenes évek, hiszen szinte állandósult világot láttunk magunk körül. A város megismerése egyet jelentett a jeles épületek és csomópontok mellett az apróbb boltok felfedezésével, mivel a sétálóutcán elnyúló üzletsor és a Vörösmarty lakó-

telep paneltalpi boltjai hosszú éveken át nem sokat változtak. Megtanultuk, hol van a Széchenyi utcán a három rövidárubolt, a könyvesboltok, a papír-írószer, a sarki sportszerbolt, az óra-ékszer, a Keravill, a varázslatos *Gömbjáték*bolt, a Sajó cipőbolt és mellettük a Centrum Áruház meg a színház. (Csak az ACSI Tanácsadó Szolgálatot és a Mohos Intézőbizottságot nem értettem a Korvin Ottó utcán!) Ezzel együtt azt is, hogy mi kapható a Vas-és Edény Szaküzletben, a háztartási boltokban és így tovább. Ráadásul bárhová utaztunk kishazánkban, ugyanúgy volt mindenfelé. Nem kellett azon gondolkodni, milyen kútnál tankolunk, mert mindenhol Áfor üzemanyagtöltők álltak. A kis Áfész boltok, a nagyobb ábécék és a még nagyobb

Csemegék mindenhol ugyanazt kínálták. (Kivéve az Oázis nevű üdítő italt, amit mindig csak békéscsabai unokatestvéreinknél tudtunk vásárolni – ők viszont hiába sóvárogtak ott az üveges Borsodi ásványvíz után.) Nagyobb utazások előtt bevásároltunk az Árucarnokban, ami akkor méreteinél fogva hatalmasnak számított. Emlékszem a konzervpiramisokra, mindig izgatta a fantáziánkat, hány alsó kihúzásával lehetne megbontani az egyensúlyát – addig-addig, míg sikerült az egyiket leborítanunk, mi alatt Anyu grillcsirkéért állt sorban. Visszaraktuk, aztán úgy viseltük magunkat, mint a kisangyalok.

Piacra a Búza téren jártunk. Szerettem az ottani csarnok alagsorát, ahol szezonjában szilvalekvárt árultak, házi juhtúrót, tejfölt, gombát. Szerintem a szatyoráros bódé is évezredek át ugyanott állt. A piac „főutcáját” állandó zöldséges pavilonok szegélyezték. Mindig vettünk drótkarikára fűzött borítékos sorsjegyet. Az oldalsó sorokban kendős nénik és janisapkás bácsik árusították csekély háztáji portékájukat: némi sóska, kaporlevél, málna, fejtett bab. Nagyon meglepődtem, mikor egy nap nagymamámat vettem észre az árusok között. Pár szem körtét, répát és gyökereket árult. Amíg Anyuval beszélgetek, nem vásárolt tőle senki, és én valahogy egyre szomorúbb és szomorúbb lettem. Fájt otthagyni őt, látni, ahogy elmennek előtte az emberek. Szerettem volna mindent megvenni tőle. Eszembe jutott a kép, amikor kiugrottunk valamiért Szirmára, csak nagypapa volt otthon. Láttam az utca elején egy nénit a hátán hatalmas vászonbatyuval. Egészen meggörnyedt, nem láttam az arcát, de annyira emlékeztetett nagymámára... Soha nem mondták apuék, hogy a piacon árul. És arról sem beszéltünk soha, hogy a szirmai házban nincs vezetékes víz, se mosógép, se fürdőszoba, de van a nyári konyhában mosdólávór fémállványon és ivóvödör hokedlire állítva a sarokban, és nagy bádoggád, amiben nyáron jókat lehetett

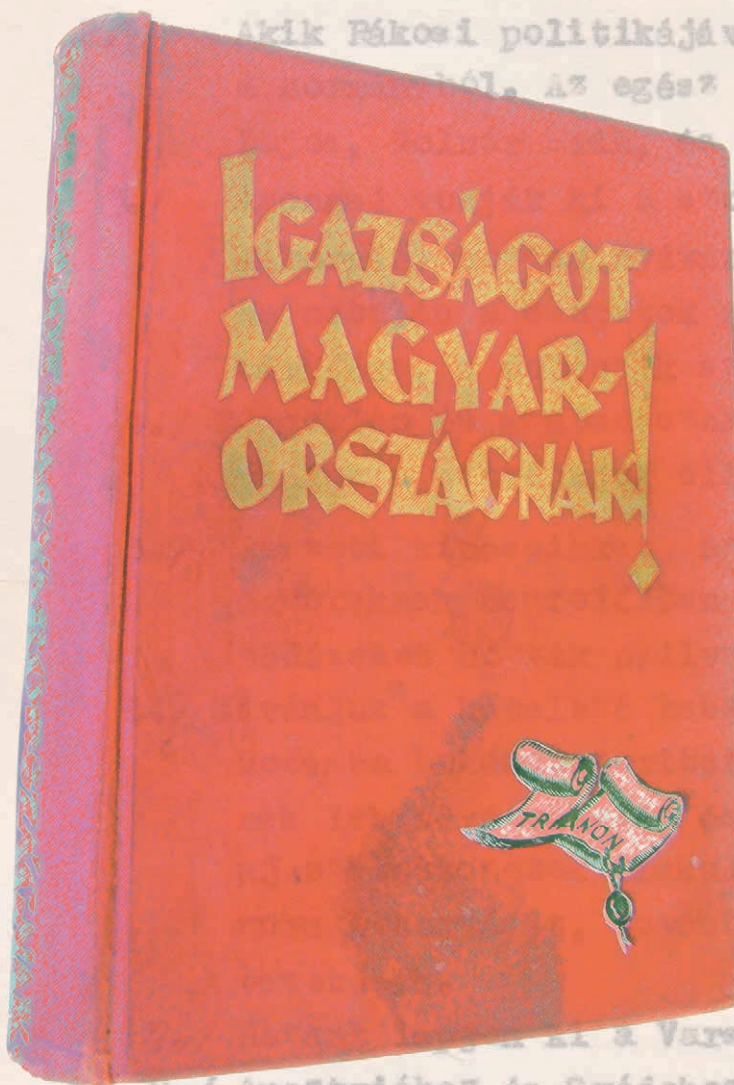
az udvaron pancsolni. Nagymamáéknál csak akkor volt rossz érzésem, ha nagypapa nem evett velünk. Fogta a tálkáját és hátrasétált a veteményes kertek felé, és a felnőttek nem mondtak semmit. „Egyetek, gyerekek” – csak ennyit.

1./ A Kormány kijelentései jelentik ki, hogy ideiglenes mindaddig, amíg nem választják ujja a parlamentet, az általános titkos választásokat.
Otthon is akadtak furcsa dolgok: a pincében volt legalább három zsák cukor változatos méretű kockatömbökben, amiből soha sem ettünk. S ha vendégek jártak nálunk, a nagy nevetések után olykor suttogva beszélgettek, és elhallgattak, ha gyerek lépett a szoba-

bába. Volt egy természettudományi szakkönyvekkel teletömött polc is, ahonnan kizárólag apuétől kérhettünk könyveket. A gyerekszobában állt egy régi intarziás szekrény, csak valami trükkkel lehetett kihúzni a fiókjait. Egy ideig el kellett fordulnunk, ha nagy ritkán Apu azokban nyúlkaált. Furcsa volt, hogy a számunkra oly kedves felnőttek titkolóznak előttünk, mert szinte benne volt a levegőben, hogy nem szeretnének kérdéseket. Soha sem mondták, de éreztük.

Egy alkalommal egyedül írtam otthon a leckémet. Bátyám vívőedzésen volt, Apu dolgozott, Anyu elment vásárolni, és nekem sürgős szükségem volt egy kémiakönyvre arról a bizonyos polcra. Mobiltelefon még nem volt. Felhívtam a szemészeti osztályt, de Apu a műtőben, onnan nem jöhetett ki. Majd szólok, hogy kivettem a könyvet – gondoltam. Amikor kihúztam megláttam, hogy hátul fekszik egy másik. Tudtam, hogy nem lehet véletlenül ott, hiszen minden könyvünk rendezett sorokban áll, így büntudattal bár, de kíváncsiságtól hajtva előkotortam a könyvet. Látszott rajta, hogy valaha penész támadta meg vörös vászonborítóját. A címe: *Igazságot Magyarországnak!* Belül pedig ez állt: *A trianoni békeszerződés következményeinek ismertetése és bírálata. Kiadja a Magyar Külügyi Társaság. Budapest, 1928.* Fejezetek kultúrkinccsek pusztulásáról, egyházak elszegényedéséről, elszakításról, erkölcsről, felelősségről, iskolapolitikáról. Meg hogy „Nem szerződés, hanem parancs”. Nem hangzott valami jól. Visszatettem, aztán csak halogattam, hogy bárkinek is szóljak róla. Nem tudom, mikor kezdtünk válaszokat kapni ezekre a gyerekejjel érthetetlen dolgokra; egyre több szót csíptünk el, történetet, s lassan világossá vált számunkra, szüleink, nagyszüleink háborúkat, utcai harcokat éltek át. Más kérdések is voltak: miért éneklünk orosz himnuszt, miért tele az ország orosz laktanyákkal, mi a baj 1956-tal...?

Aztán jöttek a történetek. Nagyapa arca odafagyott a földhöz a Don-kanyarnál. Arcidegzsábája néha anynyira fájt, hogy csak kínlódva tudott enni. Mikor újra a frontra vezényelték, megtagadta a parancsot. Egy pincébe falazták be Görömbölyön, hogy ne találhasson rá a hatóság. Több veterán várta így a háború végét a görömbölyi pincékben – és a szűk hasadékokon át benyújtott ételt.

Egyszer azt emlegette fel, amikor egy szovjet katonára puskatussal ütötte le, hogy elvigye a család egyetlen malacát. Nagyapám háborús árva volt. Apját az első nagy világegyezés során, az Isonzó folyó völgyében ragadta el a tavaszi jeges áradat. Másik nagyapám maga volt első világháborús katona. Hosszú hónapokon át tartott, míg hazaszökött a szibériai hadifogolytáborból – aztán román hadifogságba esett Szolnokon. Onnan is megszökött. 1956 után újra bezárták, az amnesztiáig sínylődött börtönben, mert jegyzői feladatokat vállalt a forradalmi hatalomátvétel után Békéscsabán. A szökés családi hagyományá lett nálunk...

Idővel a titkos fiók tartalma is feltárult: benne háborús és forradalmi naplók, régi iratok és egy megsárgult géppapíron Szeged város Néptanácsának '56-os pontjai, aminek sokszorosításában és oszto-

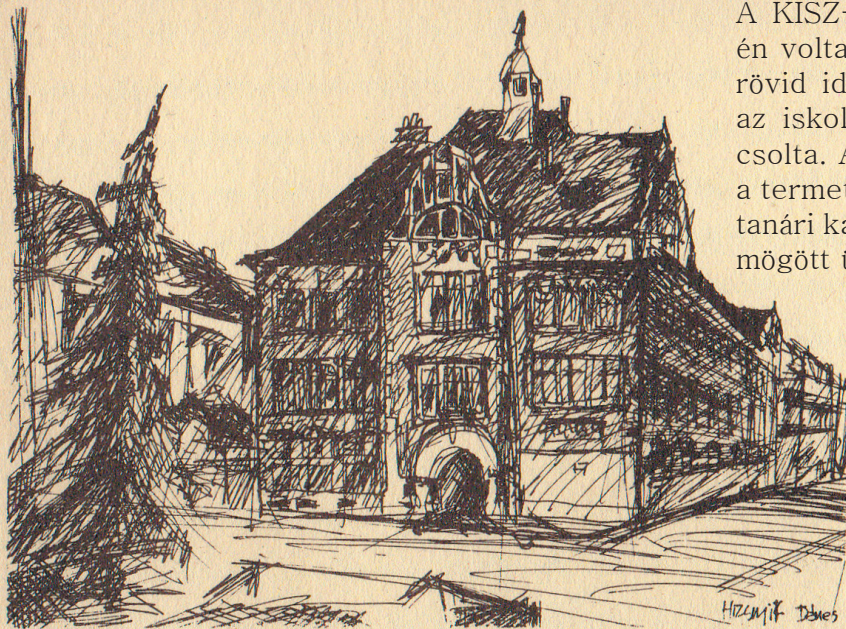
gatásában az egyetemisták is segédkeztek. A cukor a pincében Apu készlete volt (sok konzervvel kiegészítve), hogy ha újra háború vagy forradalom törne ki, egy ideig ne éhezünk, és ha mégis elfogy minden más – legalább cukor legyen.

Mindezek a történetek és jelenségek tizennégy éves koromra egy kiforratlan zsigeri érzéssé álltak össze, ami abban a szilárd elhatározásban fogalmazódott meg, hogy a gimiben kimaradok a rendszer mozgalmi életéből: nem lépek be a KISZ-be!

Földes-évek

A Földes Ferenc Gimnáziumban hirtelen legnagyobb-bakból legkisebbek lettünk, akik még csak szólni sem mernek a nagyobbakhoz. Az eddig megszokott néma fegyelemmel mértük fel tanárainkat. Bármire fel voltam készülve. Nem lepődtem meg, hogy volt tanár, aki magazinokat olvasgatott az órán (idővel mi magunk hoztuk be neki az IPM-eket, Alfákat), volt, aki piros fazékból kanalazgatta ki a jó kis hazait, miközben magyarázott. A többség azonban tiszteletreméltó odaadással okított minket.

A KISZ-avatásra pár napon belül sor került. Nem én voltam az egyetlen, aki nem akart belépni – ezt rövid idő alatt megbeszéltük egymás közt. Reggel az iskolarádió az elsősöket a díszterembe parancsolta. A hat párhuzamos osztály csordultig töltötte a termet, hatalmas ajtók zárultak a hátunk mögött. A tanári kar egy része feldíszített, piros posztós asztal mögött ült velünk szemben, középen az igazgatóval.

Aztán az igazgató felállt és némi torokköszörülés után felolvasta ünnepi beszédét. A lényeg az volt, hogy nagy múltú iskolánk végtelenül büszke arra, hogy hosszú évek óta minden tanulója tagja a Kommunisták Ifjúsági Szövetségének.

Felhívta a figyelmünket, hogy a belépés önkéntes. Sosem felejttem el, ahogy zakója ujját feljebb csúsztatva maga elé lendítette a karóráját: „... Éppen ezért három percet adunk arra, hogy azok, akik nem akarnak belépni, felálljanak és elhagyják a termet. A három perc most indul” – és csak nézte az órát. Olyan csend volt, hogy hallani lehetett a függönyökbe gabalyodott legyeket. Apró fejbiccentésekkel próbáltunk kommunikálni: most mi legyen? – „Én nem merek kimenni” – mondta valaki halkán, erre tekintetünket lassan visszafordítottuk a parketta és a széklábak felé. „Az idő letelt. Nos, örülök, hogy mindannyian beléptek. Visszavonulhatnak a termekbe. A tagsági díjat hétfőre kérjük.”⁵ Így lettem KISZ-tag 1989-ig, amikor bejelentették, hogy mindenkinek megszűnt a tagsága, de újra be lehet lépni. Csak pár diák lépett vissza az egész gimiből.

Nagyszerű osztályom volt. Mindenki jó eredményekre hajtott, de pár lépéssel felnőtt korunk előtt „élni” is akartunk! Hogy ez kinek mit jelentett, nem volt teljesen egységes. Formálódott egy 17 főből álló mag, osztályunk életének önkéntes szervezői. Ha akadt egy jó film, koncert, reggel felírtuk a táblára, hol és mikor; a meghívás mindenkinek szólt. Péntekenként átsétáltunk a lottózó melletti Maci Cukrászdába gyümölcsturmixot inni. Onnan páran *kiszoktunk* az egyetemvárosi tenispályákra. Nem játszottunk jól, nem is ez volt a lényeg. Sportos életünkről amúgy tanintézményünk is gondoskodott. Itt már nem volt koedukált a testnevelés. Egy korosodó testnevelő házaspár kezei közé kerültünk. Az ő személyiségük megérne egy külön regényt. Hamar

átvettük keresztnevük mögé illesztett „Papa” és „Mama” becenevüket – amit természetesen nem vetünk szánkra a jelenlétükben. Ha valakiben volt igyekezet és kitartás, olykor részesülhetett egy-egy elismerő pillantásban, de ha nem... A „papás” történeteknek egy fiú lenne az igaz hírmondója, de az biztos, hogy a bátyám és osztálytársai mind a mai napig felemlégetik ezeket víg estéken.

Én csak annyit láttam belőle, hogy mindig mackóban jár, kínai papuccsal, és kőkemény láncdohányos lévén szája egyik sarkából sohasem hiányzott a cigaretta. Hangját még Tom Waits is megirigyelhetné volna. Tanítása szerint a világ öt alkotóelemből áll: emberek, állatok, növények, kövek és szivar.

Hírük megelőzte az első találkozást, és „Mama” nem hazudtolta meg magát. A kikapcsolhatatlan nyaklánc egy pillanat alatt kikapcsolhatóvá vált, némi gyors frizuraigazításra is sor került (szívesen adott kölcsön ollót). A második órán kiutaztunk a Honvéd-pályára⁶, ahol bemutattuk, mire vagyunk képesek 100 és 800 méteren. Mindenki futott, ahogy csak bírt...

Kár volt, mert onnantól fogva minden év elején és végén meg kellett javítani az első eredményt. Ha valakinek tizedszerre sikerült, hát tízszer utazott ki a pályára. De akkor tizedszer járt neki egy biccentés, esetleg egy mosolyszerű valami – ami nagy energiát tudott ám adni!

A népes évfolyamok minden tanévben több sportágban versenyeztek egymással. Ezekre a „belső olimpiákra” önként lehetett jelentkezni. Volt röplabda, pingpong egyéni és páros, 100 és 800 méteres futás. Én az utóbbit vállaltam fel, mert jól ment, és minden évben hoztam az osztálynak az első helyet. Mégsem a győzelem volt felemelő, hanem az, hogy végig hallottam, hogyan vonít nekem az osztály a lelátóról. „Gyere, Spagi, gyere! Spagiíí!” – Megyek! Megyek! Megyek! – csak ez visszhangzott bennem. Szertartássá vált, hogy eljártunk szurkolni osztálytársaink meccseire. Ettől lett a miénk évről-évre az összetett győzelem, mert nem minden osztály volt így ezzel. Persze, akkor is voltak iskolák közötti bajnokságok. A sakkcsapattal 1986-ban feljutottunk a több napos döntőre, Budapestre.

Volt a gimiben egy fiatal testnevelő tanár, ezúttal ő kísért el bennünket. Hogy-hogy nem, éppen március 16-án voltunk erőnyerők. „Meccsre megyünk!” – mondta futballrajongó tanárunk, és – ezt tényleg nem tudom, hogyan csinálta – egyszer csak ott vonultunk be „szoros egymásfogással” a Népstadionba, valami irdatlan tömegben. Én még sohasem voltam focimeccsen és nem láttam ennyi

embert, főleg nem drukkereket. Ez lehetett az oka, hogy a gólokról lemaradtam, mert a nemzeti zászlókat lobogtató tömeget figyeltem és lekötött az a korszakalkotó felfedezés, hogy a pálya szélére dobált csíkok, amit én a tévében mindig szalagoknak gondoltam, tulajdonképpen vécépapír. A mexikói vébére készülő magyar válogatott 3-0-ra verte a brazilokat. A bejutás sem volt könnyű, a vissza-

⁶ Az 1950-ben alapított Miskolci Honvéd / Honvéd Papp József SE sporttelepe (a „Pappjóska”) a Katowice utcán található a Szentpéteri kapuban

Barátságos válogatott mérkőzés:

Magyarország – Brazília 3-0 (1-0)

Budapest, Népstadion, 70 ezer néző.

Magyarország: Disztl Péter – Sallai Sándor, Kardos József, Garaba Imre (62' Csuhay József), Varga József, Hannich Péter, Nagy Antal, Détári Lajos, Kiprich József

(46' Kovács Kálmán), Bognár György

(8' Burcsa Győző), Esterházy Márton.

Szövetségi kapitány: Mezey György.

Brazília: Leão Emerson – Édson Boaro, Oscar José Bernardi, Mozer José Carlos,

Dida Marcos Aurélio, Elzo Aloisio,

Silas Paulo, Alemão Ricardo, Renato

Gaúcho, Casagrande Wálter, Sidney José

Tobias (65' Müller Luiz Antonio).

Szövetségi kapitány: Santana Telê.

Gólszerzők: Détári (5.), Kovács K. (60.),
Esterházy (73.)

térés a szálláshelyre annál nehezebb. A metróban ünneplő drukkerok átugráltak a jegykezelő kapuk csapókarjain, miközben mi becsülettel igyekeztünk a részbe tuszkolni a jegyeket. Felrúgták a kukákat, és amikor már éppen elindult velünk a szerelvény, valaki egy husággal akkorát sózott az üvegre bámészkodó szemünk előtt, hogy azt hittük, betörik. Sakkmeccseinknek nem volt ilyen hatása.

A becenevemet amúgy egy olasz *Spagetti* feliratú farmernadrágról kaptam, amit nemigen lehetett rólam lekönyörögni. Néha ki kellett mosni, nagy kincs volt egy igazán erős *csőfarmer!*

Az osztályt úgy harmadiktól (1987–88) – és az egész diákságot – nagyjából három csoportba lehetett osztani öltözete szerint. A diszkó rajongói vonzódtak a harsány színekhez, az „alternatívok” egyre feketébbek és egyre szakadtabbak lettek, a harmadik csoport nem követte ezeket az áramlatokat. Mivel azonban az iskolaköpeny mindvégig kötelező volt, ezt próbálta ki-ki a saját módján egyedivé tenni. Divathulámok söpörtek végig. Az általánosból a *dipitáskára* és a lábszárvédőre emlékszem, a gimiből arra, hogy idővel a lányok is gombolós fiúköpenyt hordtak bőrtáskával.

Azért a nyár az igazi! Hegyről hegyekbe – cumicukor tomahawkkal

Mikes utcai teraszunk alatt a város éjjelente úgy csillogott ezüstoffényeivel, mint egy ékszerdoboz. Nyáron a Népkert mögötti salakmotorpályáról úgy kúsztak fel a hangok, mint ha darazsak dongtak volna. Fákkal és virágoskertekkel teli udvarunk volt vakációnk egyik szigete. Kiskori játékainkat főleg Karl May és Jack London határozta meg. Két unokafivéremmel és egy Aulich utcai fiúval kiegészülve indiánokként lopakodtunk a bokrok alatt. Ha bátorságunkat akartuk próbára tenni, ott volt a ház alatt húzódó légópince és a fentebbi területeken zajló építkezések. A légvédelmi óvóhely súlyos vasajtaja nyikorogva fordult el egy tekerhető vaspánt elfordításával. Dohos bútorok és pókhálóhegyek közt tapogatózva teszteltük, hogy meddig bírjuk ki lámpa

nélkül a sötétben. A kert határán egy szomorúfűz sátrát borított a gyepre. Ide hordtuk össze elcsent zsákmányunkat: az építkezésről szerzett ácskapcsokat. Ez volt a legnagyobb kincs – egy tucatnyit ástunk el harci szertartások közepette a vén fűzfa alatt. Bizonyosan még most is ott vannak... Apu hamar megtanított minket pingpongozni. Egy összecsuksukható asztalt cipeltünk ki a garázból, ezen folytak a *véresen komoly* körmérgözések órákon át.

1975-ben telkünk lett Bükkszentkereszten, ahol hatalmas terasszal ellátott víkendház épült. Hetekre kiköltöztünk minden nyáron. Apu innen járt dolgozni, Anyu sziklakerteket épített, bográcsban rotyogtatta az ebédet, afrikai dobbal hívta haza enni a környéken csatangoló indiántörzset. Bagoly-hegyi törzsfáknak akkora ágai voltak, még heverészni is lehetett rajta. Összehordott ágakból és a közeli kaszálóréten tépett fűből wigwamokat építettünk. Az indiánokból olykor cowboyok lettünk patronos pisztolyokat puffogatva, vagy aranyásók. Ha kitört az aranyláz, áldozata magas lázban fetrengett mindaddig, míg nem sikerült egy nagyobb méretű aranyrögöt (kristályos metamorf mészkövet) kibányászni valahonnan és a kezébe nyomni. Fegyverkészleteink forrása a szirmai búcsú volt, amire zsebpénzünk gyűjtögetésével készültünk minden évben. Egy kutyaól alakú pléhperselybe gyűjtöttem az aprópénzt. A festett sárga kutyanak kiölthető nyelve volt. Erre helyeztük az érmét és egy másik pöcök benyomásával csörrenve benyelte. A búcsúban vattacukrot ettünk és törökmézket. Minden évben ugyanarra pályáztunk: egy évi pukkanós patron a pisztolyokba, kerek zsebtükör és kedvencünk, a similabda. Milyen nehéz volt eldönteni, melyik színűt válasszam! Micsoda kincs volt a similabda! Úgy lehet vele kupán vagy hátsón lőni a másikat, hogy még vissza is repül. De akárhogy vigyáztunk rá, előbb-utóbb széthasadt és szertepergett belőle a fűrészpor.

Szürkebarát, répalé

Egy hét „országjárás” itthon és egy a Magas Tátrában. Főleg így nyaraltunk. Induláskor valóságos fészket építettünk a Trabant hátsó ülésén fotellé hajtogatott hálósákokból. Kellett toll, ceruza és notesz, hogy menet közben pillanatképeket skicceljünk fel az elsuhanó tájról: hidroglóbuszok, templomok, lovas szekerek. És kellett Vero Constructból⁷ összetákoltt kormányszerkezet – mert ugye, én vezetek – és adó-vevő készülék, mert nyáron Toni és Dzsoni nyomozók bűnüldözni fognak. A lábunk alatt vödör, benne roppanós zöld körte és kajszibarack, meg háztartási keksz lekvárral és kiskanállal nassolnivalónak. Rendszerint Zimmer Frei feliratú házakat kerestünk („Besetzt vagy nem besetzt”, az itt a kérdés.) Néha aludtunk hotelben és faházás campingben. Apu sokáig sakkozott a csomagtartónál, hogy minden beférjen. Vittünk magunkkal konzereket (májkrém, paradicsomos hal, uzsonnahús), egy rúd téliszalámit és egy hatalmas tömb sajtot, ami a csomagtartóban olvadozva bámulatosan változtatta az alakját. Elmaradhatatlan volt a csehszlovák Mileko konzerv, amit forró vízzel elkeverve valami tejszerű levet kaptunk – mert a zacskós tej savanyodik vagy kidurran, de tej nélkül élni nem lehet! Cseszkóban betáraztunk egy vigyorgó fiúfejjel ellátott gyümölcslékonzervből, ami elvileg narancslé volt, de amúgy tömény répalé. Imádtam a Tátrában hasított bőrbakancsban koptatni a köveket, a felhőkből kibontakozó sziklaormok között, átélni a visszhangos hegyi viharokat. Májkrémet és mézes puszedlit majszolni egy szélvédett sziklazugban, esetleg olajos halkonzervet citrommal. És hógolyózni nyáron a csúcsok alatt.

Másik szerelmünk a Balaton volt. Többször jártunk Badacsonytomajban. A szőlőlugasos kerttől tíz perc séta volt a strand. Délelőtt kirándultunk: szigligeti vár, Sümeg, Festetics-kastély, bazalt-oszlopok és kötengerek. Késő délután jöhetett a strand. Úszógumival, takaróval, Fabulon napolajjal és felfújható krokodilokkal sétáltunk le a partra. De jó volt a halsütő és lacipecsenyés sorok illata! A faléces székek piros csíkokat pecsételtek a nyaralók csupasz hátára és combjára, de ez nem zavart senkit. Lehetett inni Márka narancsot, Róna meggyet, Traubisodát, vagy Pepsit. Ilyeneket csak nyáron ittunk, az év többi részére ott volt a tej, a csapvíz vagy az üveges Borsodi víz, a szóda – ami gejzirként fröccsent a házi szörpökre!

Egy alkalommal felsétáltunk a Kisfaludy házhoz. A fogadó teraszán piros muskátlik billegtek. Alant terült el a Balaton, kéklő foltjain pöttöm vitorlásokkal. Szüleim bort rendelték kancsóban: Szürkebarátot, ahogy kell. Alkonyodott, apukám odaintette magához a primást és némi egyeztetés után dalolni kezdett: „Vörös bort ittam az este” – kezdte, majd sajátos családi átírással fejezte be: „A lábamon ali-Galli Károly, mégis szeretnek a lányok...” Döbbenet láttam, hogy bár vígan hadonászik, könnyecseppek peregnek az arcán. Anyu elkapta megszeppent pillantásunkat. Csak kicsit meghatódott – mondta, és akkor megnyugodtunk. 1980-ban, Ausztriában döbbenet néztek a házinénik, amikor a reggelire tálalt császárszemlék, vaj és lekvár mellé kipakoltuk a Csabai kolbászt, a Pikk szalámit, a paprikát és a paradicsomot. 1982-ben Drezdában borzadva néztem az 1945-ös bombázás még álló mementóit, a kiégett házakat és a Frauenkirchét.

A lábamon ali-Galli Károly,

25 ⁷ A VERO az NDK-beli Olbernhauuban 1972-ben létrehozott üzem, fajtáikairól ismert; a „Construct” fém és elektromos összetevőket is tartalmazott

mégis szeretnek a lányok...

Tíz perc múlva lép!

Anyuékkal is voltunk régészeti sátorlámpákban, de gimis éveinktől egyik táborból estünk a másikba. Természetvédelmi munkákat végző táborok voltak, melyeket a BMTE, a BNP vagy az ANP szervezett⁸, egy-egy biológus és meghatalmazott egyetemisták vezetésével. A keleméri mohosoknál tíz nyáron át vágtuk a tőzegmohalápot ellepő nádat. Kezdetben nyakig süllyedtünk a bűzös lébe, de aztán megtanultunk „vízen járni” a nádak tövére lépegetve. Bár napi hat órát dolgoztunk és a lajtoskocsi hideg vizében tisztálkodtunk a fatörzsekre tekert fekete nejlonokkal kialakított „erdei fürdőszobában”, minden este lesétáltunk a keleméri kocsmába. Visszafelé a langyos aszfalton heverészve néztük a csillagokat, majd tüzet raktunk a láp mellett és hajnalig ment a vigadozás. Éjjelente, a megfelelő pillanatban nagy átéléssel vonyítottuk el, hogy „Sej, az Aranyhíd vendéglő ajtaja kitarva...”, és „... háromnegyed egy van, háromnegyed egy van, háromnegyed eeeeegy. Van.”

Volt lápi futóverseny, számháború a földvárnál, úszás a mohasziget mentén kimélyített lag-zónában⁹ és a láp különböző részéin dolgozó munkacsoportok rajtaütésszerű támadásokat indítottak egymás ellen rothadt nád bombazáport zúdítva az óvatlanokra. Szürke iszaplényként szuttyogtunk vissza a táborba ebédszünetben. A keleméri focicsapat minden évben kihívta a táborlakókat a Kelemér kontra Mohos mérkőzésre. Kint volt a meccsen az egész falu. A játékosok majd megszakadtak a nagy igyekezetben, a drukkerak alumíniumkannákon doboltak, a kendős nénik könnyekre fakadva kacagták meg a már-már akrobatikus figurákat. Életre szóló barátságok kötődtek, ami még egyetemi jelentkezéseinkre is kihatott. A lápi élet közös szilvesztereket szült, és hátizsákos barangolásokat a Zempléni-hegységben. A végtelen ökörködések mellett azért

ökológiai ismeretek is tapadtak ránk. A családi túrázás és e táborok hatására a bátyámmal biológia szakra készültünk. Ő 1986-ban jogosítványt szerzett és kapott mellé egy zöld ponyvás UAZ-t. Az Uljanovszki Autógyár csodája sokat evett, de szinte mindenhol el tudott menni. Ezzel nyomultunk virágvadászó túráinkra, főleg a Zemplénbe. Bősz lelkesedéssel kaptuk lencsevégre a ritka növényeket, a kockás liliumot, kapcsos korpafüvet, struccpáfrányt. 1986 áprilisában a szüleim éppen az NDK-ban voltak, mikor csendes eső permetezett Miskolcon. Az előbújó nap felszárította az UAZ ponyvájáról a cseppeket, de minden csepp rózsaszínűre marta a zöld szövetet. Döbbenet néztük a pöttyössé lett terepjárót. „Miféle eső volt ez?!” Anyuék telefonon mesélték másnap, hogy Drezdában fekete eső esett, iszapos réteget terítve az utcákra. Beletelt még jó pár napba, mire a Tévéhíradó tudósított a csernobili atomkatasztrófáról. A bátyám egy Ladára cserélte a pöttyös UAZ-t és megkezdte önálló utazásainkat. Még több hegyet, még nagyobb sziklát!

⁸ A rövidítések feloldása: Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Természetvédelmi Egyesület, Bükk Nemzeti Park, Aggteleki Nemzeti Park

⁹ „Part menti nyíltvízes övezet, az úszó tőzegmohalápokot veszi körbe. Egy gróf leveztette a láp vizét a termőföldjeire, ezért a láp száradt, haldoklott, kihorgonyozódott. Mi a táborban újra levágtuk a lápot az erdőről a lag-zóna megújításával”

„You go Szlavia, én Sziá-mia, Pestről Miskolcra kell leszállnia”

Mindenki vágyott külföldre, az útiköltség árát diákéveim alatt igyekeztünk magunk előteremteni. Az érettségi után Jugóba mentünk tengert látni – ezért a miskolci húsgyárban dolgoztunk két hetet, Athénért a zsámbéki templom kváderköveit vettük leltárba. Szállásrendszerint nem futotta, de gyakorta *bivakolók* voltunk, és a nyolcvanas években már lehetett szerezni pihelyhálózásokat. Jugóban aludtunk partizánemlékművön és egy öböl homokos partján, Görögországban meg kavicsbányában, olajfaligetben, autópihenőkben – ami éppen akadt. Tusolónak meg ott voltak a mezőgazdasági locsolóberendezések, csak futni kellett alattuk körbe-körbe.

A húsgyárban eltöltött két hét mély nyomokat hagyott bennünk. A többemeletes épület olyan volt, mint az északi félteke. Legtetején az Északi-sark: dübörgő hűtősorok mellett fúrtuk a lukakat a csillékből kihalászott jéghideg szalonnák végére. Lejjebb egyre melegebb lett. Itt vágott malacot pörgettünk szaloncukor módjára celofánokba, és a vasaló alakú formákból kiborított gépsonkákat. Még lejjebb óriás darálóba lapátoltuk a kiskocsikon érkező parizer- és kolbásztölteléket. Odalenn gőzölgő trópusi melegben folyt a munka – és a verejték. Bordákat kellett damillal feltépni a frissen füstölt oldalasokból, máskor meg főtt disznófejekből kibányászni az álkapcsot és a szemeket. Egy nap végig penészes kolbászokat sikáltunk körömkefével. „Igyekeztek, mert hajnalban kocsira mennek” – sürgetett munkavezetőnk. Döbbenet tapasztaltuk, hány rúd szalámi, hány tömsonka tűnik el a dolgozók fehér műanyagköpenye alatt, miközben nekünk az összes zsebünket és táskánkat végigtúrták kilépéskor. Láttuk azt is, hogy oldalasok és kismalacok repülnek át a gyárkerítés

felett. De jól fizettek, és mi repülhettünk Jugó felé egy fehér Skodán, s ha falsul is, de megénekelhettük világjáró élményeinket. A görög útra külön vettünk egy 22 éves Moszkvicsot Koppány katalizátorral, mert ekkor már megjelentek az első környezetvédelmi előírások. A görög határon vihogó határőrök és érdeklődő nyugati turisták fogták gyűrűbe bocifoltos Moszkvicsunkat. A rükverc nem működött, így csak kidugott lábakkal tudtuk Frédi-Béni módjára visszatuszkolni a kocsit a kijelölt helyre, de átjutottunk! Az átlépés Jugóban sem volt zökkenőmentes. A határőr nehezményezte a túl hangos zenét. Útleveleinket begyűjtötték, majd egy órán át tartott cuccaink teljes kipakolása és áttúrása. Eljegesedett szívvel ébredtem rá, hogy a rám bízott dugidollárokat nem raktam át a határ előtt a fotógépembe, ahogyan megbeszéltük. A többiekben akkor hűlt el a vér, amikor a fotógépet is kinyitották. De nem volt benne semmi, ahogyan a zoknikban, a szapantartókban, a kerekek mögött és a sárvédő gumik alatt sem. Hol volt a dollár? A beszedett útlevelemben! Érintetlenül kaptam vissza a tortúra végén az egészséget. Csodával határos módon átjutott valutánk zöme egy nappal később a jugoszláv *Milícia* emberének zsebében landolt a Plitvicei-tavaknál. Egy oldalösvényen ereszkedtünk le a Nemzeti Park területére, nem tudtuk, hogy a főkapunál belépőjegyeket kellett volna venni. Akkora bírságot róttak ránk (szóban), amit ha akartunk volna, sem tudunk kifizetni. Kihívták ki a Milíciát és egy morcos ór a főmufti intésére sötét vetítőterembe zárt minket a járőr-kocsi kiérkezéséig. A rendőr felkísért minket a Skodához, kitérte szívét és zsebet, majd utunkra engedett bennünket. Ezek után napi egy kiflire futotta fejenként kajaugyileg, sebaj, az utak mentén éppen érett a szeder, a füge és a szőlő. Beértük az út szélén süttött pecsenyék illatával, álmunk így is teljesült: 18 évesen lubickoltunk a tengerben és a Nivea napolaj ellenére cafatosra égetett a nap.

Jugoszlávia

Útszélén sült malac

tarajos kékség és

fénylő sziklaszírt.

Terobbant autók és

terobbant fél pár cipők.

Juj, de szép!

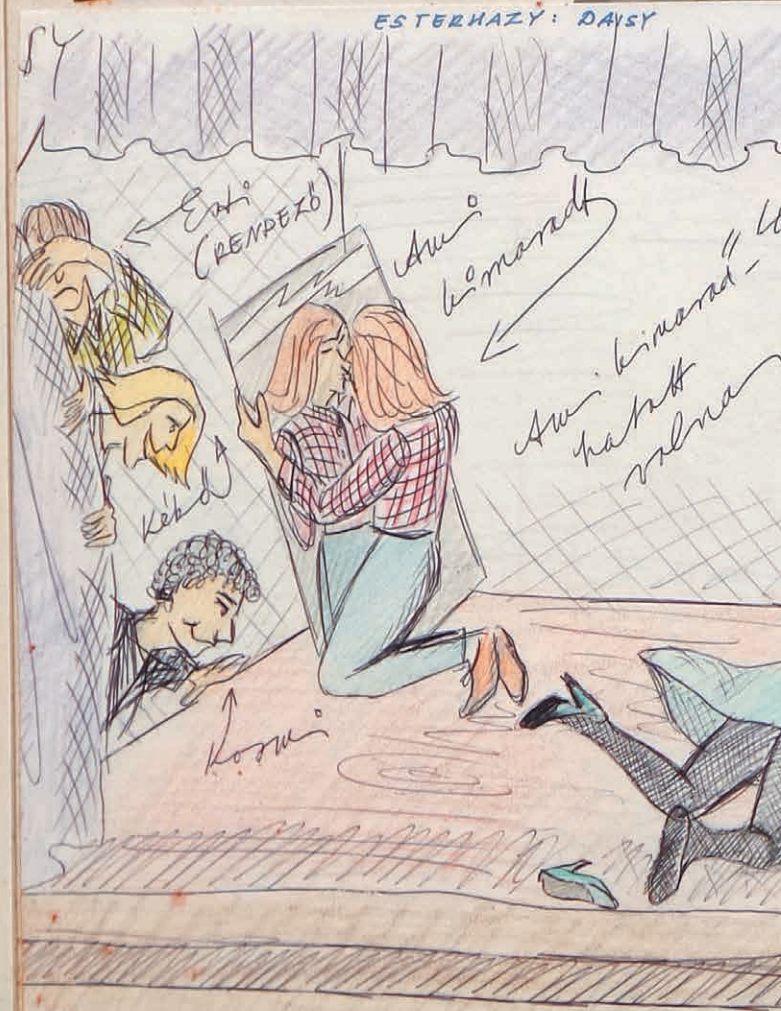
Velünk élő történelem, avagy mit szabad és mit nem

18 éves koromra egy másik, sokkal nagyobb álmunk is beteljesült: széthullott a szocialista rendszer és frissen kapott jogunkkal többpárti választáson lehetünk elsőszavazók. Előtte azonban megéltük a Kádár-korszak végső szakaszát.

Volt annak valami vérpezsdítő romantikája, mikor az ember bevonul egy olyan koncertre, melynek helyszínét feltűnően nagy erővel biztosítja a rendőrség. És odabenn önfeledten tombol az underground zenekarok kétolvasatú, többnyire világfájdalmas szövegeit énekelve: „Pekingi ősz, orosz tél, magyar nyár, lengyel tavasz.” Ezeket a koncerteket alkalmanként le is állította a hatóság. Ilyenkor ajánlatos volt minél nagyobb tömegben kirontani, hogy egy szélesebb sprinttel elkerüljük az igazoltatást. Egyszer Miskolcon, egyszer Pesten volt ilyenben részem.

Az osztálykirándulásokon még olyan mozgalmi dalokat vonytottunk a busz végében, mint a „Bunkócska” és a hajóvontatók dala, „Eej uhhnyem”. A házibulikon ezzel párhuzamosan pocsek minőségű, diktafonnal rögzített koncertfelvételek vagy ezerszer átmásolt kalózkazetták recsegték. (Sziámi Sziámi, Balaton, URH, Trabant, Európa Kiadó, Kontroll Csoport voltak a kedvenceink.) Habár nem volt felettünk felnőtt felügyelet, mégsem fogyasztottunk különösebb mennyiségű alkoholt. Órákig tartó pogózással kábítottuk magunkat s hogy cafatosra izzadva ordítjuk együtt a poézissal és politikával fűszerezett dalszövegeket.

Az iskolában többnyire igazodtunk az elvárt rendhez, de '87 után már egyre több volt a lázadás. Kritikánk jelmezbe csomagolt átadásának a gimnáziumi kulturális seregszemlék adtak teret. Harmadikos színdarabunk Szerb Antal *VII. Olivér* című regényén

alapult, a negyedik Madách Imre *A civilizátor* című szatírjában. Az elsónél – melyben a királyságot egy munkatáborra cseréltük – a ballonkabátos örök „Előre szocialista hazánkért!” köszöntése és me-rev karlengetése verte ki igazgatóknál a biztosítékot, a másiknál az a közbeszúrt reklám, melyben a pillanat alatt agyonrugdosott áldozat felett hangzott fel a jól ismert szlogen: „Ez is Tisza cipőő!” A rendezők mindkét alkalommal az igazgatóiban végezték. Kékő becenevű társam az intések dacára sem igazodott a rendhez, tiltás ellenére sem volt hajlandó levágnatni állig érő haját. Még ennél is nagyobb bünt követett el, amikor 1988-ban Földes-egyenruha helyett kinyúlt fekete pulóverben és bakancsban érkezett az iskolába november 7-én. A felbőszült igazgató személyesen rohogott fel hozzánk az emeletre, mire Kékő felugrott az ablakpárkányra, onnan pedig kilendült a zászlórúdra. Vörös lobogó, nemzeti lobogó és Kékő. Így lengedeztek szépen egymás mellett. Szegény osztályfőnökünk a tűzoltókért akart szaladni, az igazgató azonnali kicsapást ígért. Kékő azonban tovább fityegett, mondván: ha

kirúgják, elengedi a rudat. Nyert. Az igazgató dühtől remegve von-ta vissza fenyegetését, és döng-ve vágta be maga mögött az ajtót, miután Kékő visszatornázta magát a terembe. Az utcán báméskodók pedig szétoszolhattak.

Mondanom se kell, nemigen szeret-tünk orosz tanulni, egyesek telje-sen meg is tagadták azt. 1988-ban felröppent a hír, hogy megszünte-tik a kötelezőt. Még egy évünk volt hátra. A döntés végül az volt: ha már eddig tanulták, ne hagyják ab-ba! A kötelező orosz a mi évfo-lyamunk tanulta végig utoljára. Kedves orosz tanárnénink szinte végiganekdotázta ezt az évet. Ho-gyan lepi el a parkoló autokat te-tőig a hó a téli Moszkvában, milyen kellemetlen volt, amikor nem tud-ták elzárni a Nagy Színház óriás-szamovárjának csapocskáját s már nem volt több bögre, amit alárahattak volna... Év végére elég volt megtanulni egy rövid önéletrajzot.

A történelemoktatás még furcsább utat járt be. Egy napon ki kellett nyitni a tankönyvünket az iksze-dik oldalon. 1945. augusztus 9-én Nagaszaki városát is elpusztítja az atombomba. Ezzel végződött az a lecke, ami tanulnivalónk végső határát képezte. A tankönyv töb-bi része letéphetővé, eldobhatóvá vált. És megismertük a történe-lemhamisítás szót...

1989

Míg *odakint* a szabadság bontogatta gyöngé szárnyait, az iskola falai közt egyre szorosabbra húzta a gyeplőt a vezetőség. 1989 tavaszán az iskolai felügyelet eljutott oda, hogy március 15-én is le akarta szabályozni a programunkat. Az igazgató krákogva közölte az iskolarádióban, hogy a koszorúzási ünnepeken és egyéb köztéri rendezvényeken iskolánk tanulóinak megjelenése *nem kívánatos*. Maradjunk csak szépen otthon! Már csak egy pár hét volt az érettségiig és nem akartunk újat húzni a főnökséggel, hallottunk az 1986-os lánchídi gumibotozásról és a '88-as letartóztatásokról, de nem volt az az isten, ami visszatarthatott volna. A reformpárti szervezetek napok óta a Kossuth-szoborhoz hívták a szimpatizánsokat, és mi Krisztó barátnőmmel már rég eldöntöttük, hogy odamegyünk. Az Erzsébet tér tele volt emberekkel. Sokan viseltek magyaros ruhákat és mindenfelé nemzeti zászlók lobogtak. Már lehetett kapni a trafikokban kitűzhető kiscímert és Kossuth-címert. Nekem is volt egy piros kabátom gallérján. Pár nappal korábban egy bajuszos bácsi lépett mellém a Gasztrófól ételbár előtti buszmegállóban. „Ebben több a magyar” – mutatta nekem koronás kitűzőjét. „Ebben meg több a reform” – válaszoltam koronátlan címeremre pillantva. A bácsi elmosolyodott, integetve felszállt a buszra.

A Kossuth szobor talapzatánál valaki felolvasta a független szervezetek 12 pontját, köztük a sajtószabadság, a szabad választások és a jogállamiság megvalósításának, valamint a történelemhamisítás és a környezetpusztító beruházások megszüntetésének, a szovjet csapatok kivonásának követelésével. Beszédük hangzottak el hasonló szellemben, aztán a tömeg megindult a Petőfi térre. Akkor láttuk meg azt a Skodát, melynek nyitott csomagtartójából transzparenszeket osztogattak. Ez tetszett, Krisztóval mi

is szereztünk egyet, amit aztán felváltva vittünk a vállunkon. Mások piros rózsát osztogattak vödörből, hogy legyen mit letenni Petőfi lábaihoz. Az ellenzéki csoport dalokat énekelve, demokráciát skandálva vonult végig a Kazinczy utcán.

Épp elhagytuk a Hősök terét, amikor a menet megtorpant. A Földes gimi háta mögött lovas huszárok jelentek meg, mögöttük zakóba öltözött társaság – főleg komor öregurak. A két menet gyakorlatilag egyszerre ért a kereszteződéshez. „A Münnich Ferenc Társaság” – mondta valaki és sorainkban egyre hangosabb füttykoncert bontakozott ki. Végül magunk elé engedték a néma menetet, és ahogy elénk kanyarodtak, a lovak patkózaja elveszett az újra felharsanó „Demokráciát!” és „Ruszkik haza!” skandálásában.

Örült, száguldó rohanás 1989.
Célja nincs – vagy mindig elkünnik.
Paradoxon csend 1989.
Hallók ezernyi zajt és söréjt,
talán kiáltották a nevem!
Mindég!
Az egészet csendnek érzékelem.
Mélybőrös szikra 1989.
Füllasztó bagy és veres rohanás
a csipkebokrok felé.
Levegő! Itt nem maradhatok!
Félelem 1989.
Mért ordít szobám két fala megint?!
Közben csak tördelem a kezem
nagy fehér viszkaajtók előtt...
Éljen hullámszó tenger 1989.
A szélben szomorú szavak,
pedig most nem én beszélék. Nem.
1989. Elbeszéltek bennem az utak.
Hosszú fekete haj – mézédés cs
Mondd, kettőnk közül ki lett

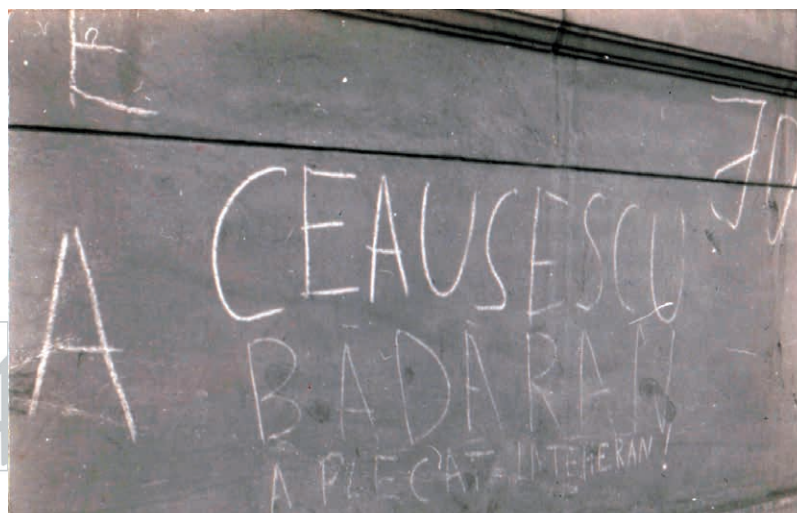
Még nem tettük le a rózsánkat, amikor valaki megkocogtatta a vállunkat. Megfordultunk. Kamera nézett ránk és mikrofont toltak az arcunk elé. Miskolci Televízió! A riporter az iránt érdeklődött, milyen apropója van „Szolidaritás” feliratú táblánknak. És ez még nem volt elég, a kameraman háta mögött magyartanárunkat láttuk felbukkanni, aki érdeklődve állt meg, keresztbe fonva karjait. Valamit gügyögünk a lengyel–magyar barátságról, aztán a riporter elmondta, hogy az esti összefoglalóhoz készítenek felvételeket. Rohanást hagytuk el a teret. A táblát nekitámasztottuk az első fának. „Nem fogunk leérett-ségizni!” – rémüldöztünk. Addig telefonálgattunk egy fülkéből, míg fel nem hajtottunk egy olyan osztálytársat, akinél fogható a helyi adás. Persze, nem voltunk benne az összefoglalóban. Hatalmas kő esett le a szívünkről és ezerrel vetettük bele magunkat a Csermely utcában rendezett házibuliba. A tanár jó fej, nem fog elárulni! Nem is tette.

Az utolsó csapást az egyetemi felvételi sikertelensége mérte ránk. 1988-ban a bátyámnak, 1989-ben nekem sem sikerült. Óriási csalódás volt, bár rossz előérzetünk már gerjedezett, amikor a felvételi lapon két generációra visszamenően firtatták, családtagjainknak mi a foglalkozása, párttagok-e, kinek milyen állami kitüntetése van. Utóbbiaknál a „nem”-hez és „nincs”-hez kerültek az x-ek. Bátyám egy évig volt kazánfűtő – a kazánházban egy koszos matrac jelentette a bútorzatot – én pedig újságíró

nagynéném segítségével fényképésztanuló lettem egy békéscsabai szakmunkásképző iskolában. Amikor átadtam a bizonyítványaimat és a középfokú nyelvvizsgapapírt, az asztal túloldalán ülő tanár végigfuttatott, majd rám nézett: „Maga meg mit keres itt?”

Miközben Miskolcot ellepték a választási plakátok, leköltöztem Békéscsabára. A Fidesz „Tessék választani!” feliratú, csókos plakátja volt a kedvencem, de egyet sem sikerült épségben lekaparni, olyan jól odaragasztották. Délen a jól fogható román televízió még órákon át lehetett „gyönyörködni” Nicolae Ceausescu babérkoszorúba foglalt portréjában. Mi már a választások lázában égtünk, miközben ott tovább szóltak a mozgalmi dalok és vetítették a propagandafilmeiket. A decemberben kitört forradalom miatt egyre több menekült jelent meg a városban. Talán ezért, és mert a falurombolás hírei is eléggé felkavartak, jelentkeztem, amikor önkénteseket toboroztak az Aradra és Temesvárra indított kenyér- és egészségügyi szállítmányok mellé. Kolduló gyerekek melegítették kezeiket a temesvári főtéren égő kegyeleti gyertyák felett, az eladónők poros pénztárcákat és kristálypoharakat törölgettek a csupasz villanykörtékkel gyéren megvilágított áruházban, kifakult bundában lépett ki egy ifjú pár az ortodox székesegyház kapuján. Egy felbőszült katona gépfegyvert fogott rám a fényképezésért, az út mentén hazafelé letakart holttesteket láttam. Ezzel az élménnyel búcsúztam 1989-től. A következő évben bátyám és én könnyedén bejutottunk az egyetemre.

apdat.
fogoly?

Egyszer volt történetek

Saláta, Savanyú és Káposzta. Talán emlékszünk még, mit tanultunk a céhlegényekről: hogy mesterré válhassanak, hosszú vándorútra keltek, hogy idegen mesterek alatt is szolgáljanak. Az 1940-es években a végzett péksegédek még hasonlóképp útra keltek az országban. Így került anyai nagyapám Sátoraljaújhelyről vándorlása vége felé Miskolcra szolgálni. A módosabb házakhoz ki kellett hordani a megrendelt kenyeret és zsemlet. Ezáltal ismerte meg nagyapám nagymamámat, s lett először Görömböly, majd Szirma lakosa.

Nagyapát a miskolci VII. hadtest katonájaként vezényelték a 2. magyar hadsereggel a Don-kanyarhoz. Hosszú volt a vonatút, s mivel igen szeretett huszonegyezni, hamar előkerült a kártya. Jó ideje verték már a blattot két újdonsült társával, nagyapám úgy ítélte meg, ideje bemutatkozni.

- Saláta Mihály – nyújtotta jobbját.
- Savanyú Pista – csapott a markába a természetes, mire a harmadik is parolázni kezdett:
- Káposzta!

Nagyapám, aki a nevére – ki tudja, miért – addigra igencsak érzékeny volt, haragra gerjedve pattant fel. A másik kettő szintúgy. A verekedést az előkerülő katonakönyvek gátolták meg. Nem akart ott senki senkit kigúnyolni. Úgy hozta a sors, hogy három baka kártyázni kezdett: Saláta, Savanyú és Káposzta. Mindhárman túléltek a doni katasztrófát, és Savanyú Pista még hosszú éveken keresztül látogatta nagyapáék szirmai otthonát.

A kicsi robot. Apám, aki 1927-ben született, 17 évesen vészelt át Buda ostromát. Mesélte, hogyan szöktek ki éjjelente a kijárási tilalom ellenére élelmet szerezni és micsoda öröm volt, amikor

egy szétlőtt házban szilvalekvárt találtak, az utcán pedig egy kilőtt teherautóról lepotyogott szappant. Őt akkor kapták el az oroszok, amikor nem volt kijárási tilalom. Egyszerűen csak fiatal volt és sportos – éppen alkalmas kényszermunkára. „Igyi szudá, málenkij robot!” Vadonatúj orosz tudásával azt jól értette, hogy „Gyere ide”, de az már nagyon bosszantotta, hogy miért nevezik „kicsi robotnak” – mesélte. Valahol a város szélén dolgoztatták őket. A szökés terve akkor fogalmazódott meg fejében, mikor híre kelt, hogy kezdik a munkaszolgálatra begyűjtött embereket bevagonírozni s kiszállítani a Szovjetunióba.

Most még itt van Budapesten. A város határában. Néhány kilőtt harckocsin túl ott vannak a házak... Csak 300 méter! Volt ott egy fából ácsolt budi, aminek nyikorgott az ajtaja. A fegyveres örök félrehúzódba rágyújtottak, ha kikísértek valakit az árnyékszékre. Erre alapozott, meg hogy elég gyorsan tud futni. Jelezte, hogy hívja a természet és a dohányos örök szokása szerint odébbállt két-három méterrel. Apu megnyikorgatta a budi ajtaját, majd pár halk lépés után iszkolni kezdett a kilőtt roncsok felé. Cikk-cakokban futott, hogy nehezebb célpontot jelentsen. Már félúton járt, mikor meghallotta az első sorozatot. Beért a házak

közé, de csak rohant tovább. Utcák, törmelék, roncsok... és egy nyitott pinceablak. Tigrisugrással bucskázott le egy koszos szenespincébe. Sok időbe telt, mire újra kapott levegőt, mire elhitte, hogy senki nem jött utána. Elment a bombatalálatot kapott Klinikák felé, ahol gipszet szerzett és gézt. A jobb karját vállig begipszelte, hogy többé ne tűnjön olyan *munkaképesnek*. Így indult el a „kicsi robot” gyalog haza – Békéscsabára. Hamarosan egy új rendszer égisze alatt sorozták be katonának.

Kislányt visz az ár / Gőgös gúnár. Anyukám nem volt rossz gyerek, de eleven, mint a tűz, s e merész csintalanság sokszor sodorta bajba. Kislánykorában – az ötvenes években – még jelentős járványok pusztítottak apró áldozatokat ragadva magukkal. Harmadik elemista korában egy súlyos sárgaság majd' elfogyasztotta az amúgy is vékonyka kislányt. Egy évre rá, 1958 nyarán paralízis, azaz gyermekbénulás járvány tört ki a városban, s mivel anyu még mindig sovány volt, aggódó szülei Szirmáról Felsődobszára küldték, módos gazda ismerőseikhez. Voltak ott lovak, tehének, libák. A gazda fiai a Hernád partjára hordták le a lovakat úsztatni. Hogy ne legyen láb alatt, anyut is felültették egy öregebb hátasra és magukkal vitték. Igen ám, de a júniusi zöldár kicsit átalakította a megszokott partot: mikor beléptettek a vízbe, hogy a lovakat lecsutakolják, az öreg ló gödörbe lépett, anyut a nyeregből a sodrás elragadta. Sebesen kavarogva vitte az ár, mikor meglátta a hidat. Olyan magas volt a vízszint, hogy kétségbe esve kapálózva sikerült valahogy elkapnia a híd vasszerkezetét. „Kapaszkodtam, ahogy bírtam, a víz meg kiterített.” Egy idő után befutottak a fiúk, a híd tetejéről végre felhúzták. Pár napra rá „marokszedésre” indult a gazdaság ap-
raja és nagyja. Elől a kaszások vágták a gabonát, ezt a markosoknak kellett sarlóval kupacokba szedni,

aztán jöttek a kévekötők. A marokszedő gyerekek igencsak megkeseredtek, pár óra alatt karjuk, lábuk csupa seb lett a gabonára tekeredett tüskés gyomtól, amit *gordonnak* neveztek. Anyut megszánták, visszaküldték inkább az udvarházba, libákat felügyelni. A libagalibának a gőgös gúnár lett az oka, mert folyvást támadni volt kedve. Anyu menekülőre fogta, felszaladt egy jókora pince domború hátára, a gúnár meg utána, s jól a hátsójába csípett. Ő se volt rest, nyakát elkapva a konok madarat a levegőben megforgatta. Ezzel a lendülettel zuhantak be együtt a pince szelőlőzönyilásán át, odalenn összetörve ezt-azt. Jóval később anyukám lógó orral oldalgott elő a pincéből. A gúnár már nem jött utána...

Szirmáról a cementgyár felé vezetett a legrövidebb gyalogút a görömbölyi rokonokhoz. Volt ott a sínek közelében egy kavicsbánya is, mellette tó. Egy fa-
gyos télen „az ilyen bátrabbak, mint mi” – mesélte anyukám –, kitalálták, jó lenne ott korcsolyázni, de a felnőtteket nem avatták be. Nem volt annyi korcsolya, ahány gyerek, így csak fél lábra csatoltak vasat, a másikkal hajtották magukat. Reccs! – és anyukám a jeges vízben találta magát. Egy bakter rohant ki a közeli állomásról, anyut a bakterházba vitte és a kemencén szárította meg a ruháit, mielőtt hazaengedte a csapatot. Sötétben értek haza.
– És mit szóltak nagyapáék?
– Kaptunk!

Kel 1942. VI. 27-én

Öröklétől

Kápostá: alló sor: balról elöl
 Javayné Thörel; alló sor: jobbról 3-ik.

Lucykó Lukács

Saláta díkhely
 Alló sor: balról a 3-ik (2. díj-
 helyes)

Messinwa, Addons - Heber
 Guerero majom utca. Gydaes Matyas

GALLI CSALÁD
 czimere.

Eredetileg festette Galli László Budapesten
 1897 ben.

Simon Menyhért születése

A fényképészet Békéscsabára vitt, az egyetemi tanulmányok Debrecenbe, majd Szegedre. Igyekeztem megélni az egyetemista lét alját és tetejét – tehát minden velejét, de egy valami sohasem változott: a felfokozott szívdobogás, ha az Alföld peremén keletre fordul a vonat és feltűnnek a hegyek.

Az egyetem végeztével Szegeden maradtam, de talán magam sem voltam tisztában állandó honvágyam erejével. Egy harmadik emeleti albérletben laktam és kis piros Junoszty tévé zizegett a sarokban, amikor játszani kezdték a *Simon Menyhért születése* című címet. Fekete-fehérben jelent meg a Bükk-fennsík,

aztán jött a lipicai ménes, fagyott csipkebokrok között hordta a havat a jeges szél. Úgy facsarodott el a szívem, érzékelve a Miskolctól elválasztó mintegy 270 kilométert, hogy munkából befutó kedvesem könnyek között fetrengve talált rám a kanapén:

– Mi történt?!

– Nézd! A Bükk, az erdők, Miskolc...

– Ha ennyire hiányzik, miért nem költözünk oda?

Nem is kellett több biztatás egy alföldi betyártól. Repültem haza. És ő jött velem. Azóta itt élünk a Bükk ölelésében hegymámmal átítatva.

Ha ez a város „acélváros” pusztán, hát vak a világ.

„Ez az én Miskolcom. Erről tudok mesélni.”

Észak-Keleti Átjáró
Egyesület 2016

